

arsboni

KUSSINSZKY ANIKÓ – STÁNICZ PÉTER:

„Majd anyátok tudja mit akarok!” – De ki dönt(het) az élet végén?

PULAY FLÓRA:

Munkajogi változások az Mt. 46. §-a szerinti, a munkáltatót terhelő tájékoztatási kötelezettség körében

SELNICEAN LÁSZLÓ:

Vármegye: a történeti alkotmány újabb vívmánya?

TÓTH GÁBOR MÁRTON:

A közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelésére irányuló nemperes eljárásban az alapokirathoz kapcsolódó egyes kérdésekről

Kiadja a Stádium Intézet
Budapest, Akadémia utca 11. mfsz. 3/A
stadiumintezet@gmail.com
arsboni@arsboni.hu
ISSN 2064-4655

Főszerkesztő:
Orbán Endre

Felelős szerkesztő:
Szentgáli-Tóth Boldizsár

Szerkesztők:
Klemencsics Andrea, Milánkovich András, Németh Márton, Szabó Tibor Zsombor

Szerkesztőbizottság:
Bartha Ildikó, Bencze Mátyás, Deli Gergely, Gárdos-Orosz Fruzsina, Győry Csaba,
Láncos Petra Lea, Mohay Ágoston, Pogácsás Anett, Sulyok Katalin, Zódi Zsolt

Címlapot tervezte:
G. Szabó Dániel

Címlapot készítette:
Dankó Dóra

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNY	3
Kussinszky Anikó – Stánicz Péter: „Majd anyátok tudja mit akarok!” – De ki dönt(het) az élet végén?	3
Pulay Flóra: Munkajogi változások az Mt. 46. §-a szerinti, a munkáltatót terhelő tájékoztatási kötelezettség körében.....	15
Selnicean László: Vármegye: a történeti alkotmány újabb vívmánya?	26
Tóth Gábor Márton: A közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelésére irányuló nemperes eljárásban az alapokirathoz kapcsolódó egyes kérdésekről.....	34
Abstracts	50

TANULMÁNY

Kussinszky Anikó¹ – Stánicz Péter²:
„Majd anyátok tudja mit akarok!” – De ki dönt(het) az élet végén?

I. Bevezetés

Valószínűleg sokan hallottuk a fenti mondatot (vagy legalábbis valami nagyon hasonlót) családi beszélgetések alkalmával. Ugyanakkor azt is tapasztalhatjuk, hogy az emberek nem igazán vannak tisztában azzal, hogy pontosan mik is a lehetőségeik az életük végén. Könnyen lehet, hogy olyasmit remélnek megoldásként, amire nincs is lehetőség legalísan ma Magyarországon. Érdemes áttekinteni, hogy milyen alternatívák állnak rendelkezésünkre abban az esetben, ha nem szeretnénk a véletlenre, vagy mások döntésére bízni, hogy mi történjen velünk életünk végén. Ebben nyújt segítséget közérthetően és gyakorlatias megközelítésben az alábbi tanulmány.

II. Akkor megyek át a hídon, ha odaértem! Kell-e idejekorán foglalkozni az életünk végével?

Ahogy azt a későbbiekben bemutatjuk, lehetőség van arra, hogy gyógyíthatatlan betegségünk esetén döntsünk arról, milyen kezelést, orvosi beavatkozást hagyunk jóvá vagy utasítunk vissza. Ez azonban feltételezi azt, hogy amikor a döntési helyzet felmerül és a döntést meg kell hozni, döntésre képes állapotban leszünk. A valóság és a klinikai gyakorlat azonban egyértelműen azt mutatja, hogy meglehetősen ritka, hogy egy életvégi helyzetben (például a gyógyíthatatlan betegség közlésekor vagy az agyi sérülés bekövetkezésekor) tiszta, nyugodt, döntésre képes állapotban van az egyén. Önmagában egy gyógyíthatatlan betegség diagnózisának a közlése is elegendő ahhoz, hogy az egyén döntésre képtelen állapotba kerüljön. Jól szemlélteti ezt az orvosi kommunikációban ismert tétel, miszerint amíg a beteg (vagy hozzátartozói) a gyógyíthatatlan betegség közlését nem dolgozta fel és fogadta el, addig a további kezelési lépésekről adott tájékoztatás nem éri el célját, mivel a betegségtudat hiányában értelemszerűen nincs megfelelő döntési helyzetben, az átadott információt nem tudja megfelelően mérlegelni és értékelni.

Mentális állapotunk életünk során folyamatosan változik, akár pozitív, akár negatív irányba. Számos olyan élethelyzet adódik, amikor bizonyosan előre látható az ember mentális képességének (döntési képességének) romlása. Gondoljunk például a demenciára vagy az Alzheimer-kórra, ahol korai diagnózis esetén az egyén még teljesen ép elmével tudja meg azt, hogy mentális állapota a továbbiakban megállíthatatlanul

¹ PhD hallgató, SE Egészségtudományi Doktori Iskola; vezető főtanácsos, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. E-mail: aniko.kussinszky@gmail.com

² PhD hallgató, ELTE-ÁJK Alkotmányjogi Tanszék. E-mail: peter.stanicz@gmail.com

romlani fog, egészen odáig, hogy önellátásra és döntéshozatalra képtelen állapotba kerül. Érdemes továbbá azzal is tisztában lennünk, hogy váratlan események következtében (hirtelen, gyors lefolyású agresszív betegség vagy baleset során bekövetkező súlyos fejsérülés) bármilyen előjel nélkül döntésképtelenné válhatunk.

Álláspontunk szerint illúzió, hogy az életvégi döntéseket ráérünk akkor meghozni, amikor azok felmerülnek. A gyakorlati tapasztalatok sokkal inkább arra mutatnak, hogy a gyógyíthatatlanság és a bizonyosan bekövetkező halál olyan mértékben letaglózza az érintettet, hogy döntési képessége aligha tekinthető teljeskörűnek. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a halál társadalmilag is tabutémának számít. Nem része az emberek családi beszélgetéseinek, és ha jobban belegondolunk, az is ritka, hogy akár hozzátartozóinkról tudnánk, milyen módon képzelik el életük végét vagy akár temetésüket.

Az élet végéhez való viszonyulás rendkívül szubjektív, a személyiség és az ember világnézetének központi eleme, amelyet számos tényező befolyásol. Egy ennyire komplex kérdés eldöntéséhez időre van szükség, az életvégi tervezés valójában egy folyamat, amelynek során az ember megismeri saját viszonyulását a halálhoz (és ezzel együtt az élethez). Az is gyakori, hogy az életút során ezen hozzáállás változik, az életvégi tervezést szolgáló jogintézményeknek erre is reflektálniuk kell.³

Sokan azt gondolják, hogy hozzátartozóik majd tudják, hogy ők mit szeretnének, ha „eljön az idő”. Anélkül azonban, hogy erről velük korábban részletesen beszéltünk volna, ebben legfeljebb reménykedhetünk, kérdés, hogy mennyire alappal.

III. Milyen lehetőségek adóttak ma Magyarországon?

Gyakorta olvashatunk sajtóhíreket arról, hogy egyik másik híresség hogyan tervezi élete végét. Néhány évvel ezelőtt ismerhettük meg a világhírű pszichoterapeuta és író, Irwin D. Yalom és felesége történetét a Halálról és életről címmel megjelent könyvükből. Marilyn Yalom 2019-ben a gyógyíthatatlan betegségével járó állandó fájdalom és az egyre romló állapota miatt úgy érezte, ahhoz, hogy méltósággal halhasson meg, az (orvos)asszisztált öngyilkosság jelent megoldást. Kaliforniában, ahol a Yalom házaspár élt, a gyógyíthatatlan betegek számára ez egy elérhető megoldás. Ilyenkor szabad akaratukból, orvos által felírt tabletták bevitelével vesznek búcsút az életüktől.

Az idei Budapesti Nemzetközi Dokumentumfilmfesztivál is foglalkozott ezzel a kérdéssel, *Az utolsó hazatérés* (Last Flight Home) című pályaműben egy ugyancsak kaliforniai idős férfi döntését és utolsó heteit mutatja be.

De 2022 őszén a híres francia filmrendező, Jean-Luc Godard is asszisztált öngyilkosságot kért, ugyan nem szülőhazájában, hanem Svájcban, mivel Franciaországban jelenleg nem

³ Az előzetes rendelkezések alapjainak részletes bemutatásához és nemzetközi kitekintéséhez lásd részletesebben: Stánicz Gábor – Stánicz Péter: Felkészülés az élet végére - az előzetes rendelkezések alapjai és hazai gyakorlata. *Ars Boni*, 2020/3–4., 54–74. o.

engedélyezett az életvégi döntések ezen formája (Emmanuel Macron francia elnök ugyanakkor 2022. szeptemberében megerősítette, hogy országos vitát tartanak az életvégi lehetőségek esetleges bővítéséről Franciaországban).⁴

Fentiekből kitűnik, hogy - ha eddig azt is hittük volna - az egyes országokban nem egységes az életvégi döntések szabályozása, azaz, hogy mi megengedett a jog által is. Európán belül életvégi döntésként több jogintézmény is kialakult, ugyanakkor eltérő, hogy egy adott ország ezek közül melyeket tesz elérhetővé polgárai számára.

Általánosságban véve elmondható, hogy a Benelux államok, Svájc és Németország széles körben biztosít lehetőséget az életvégi döntések területén, sőt, legutóbb már a szomszédos Ausztriában is engedélyezték az (orvos)asszisztált öngyilkosságot, 2022. január 1-től az osztrák alkotmánybíróság határozata alapján nem büntethető országokban az öngyilkossághoz való segítségnyújtás ezen meghatározott formája.⁵ A német alkotmánybíróság 2020 februárjában hozott döntésében alkotmányellenesnek minősítette az asszisztált öngyilkosság gazdasági szolgáltatásként nyújtott elősegítését kriminalizáló tényállást, és elvi élel állapította meg, hogy „*az ellátás visszautasítása és az asszisztált öngyilkosság az önrendelkezési jog két, egymástól független megvalósulási formája, nem az érme két oldala*”⁶ Az olasz alkotmánybíróság a közelmúltban szintén hozott az asszisztált öngyilkosság büntethetőségét érintő döntést, és jogalkotói mulasztást állapított meg, egyben felhívta a jogalkotót, hogy szabályozza újra az asszisztált öngyilkosságot.⁷

Nagyon fontos rögzítenünk, hogy hazánkban azonban az életvégi kérdésekkel összefüggő akaratnyilvánításra ennél jóval szűkebb körben van lehetőség, az életmentő, életfenntartó kezelések visszautasításán keresztül, amelyet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv. (a továbbiakban: Eütv.) szabályoz részletesen. E szerint az (egészségügyi döntéshozatal terén) cselekvőképes személyeknek⁸ van joguk arra, hogy életmentő, életfenntartó kezelést utasítsanak vissza terminális állapotuk esetén.⁹ Terminális állapot a szakirodalom szerint „bármely betegségnek az az időszaka, amikor az ismert és alkalmazott gyógyító kezelések ellenére a beteg állapota hanyatlik, a betegség

⁴ <https://www.theguardian.com/film/2022/sep/13/jean-luc-godard-chose-to-end-life-through-assisted-dying-lawyer-confirms?fbclid=IwAR3tM7h9BPkZJX5MOM-9tXrW6jqCHzsbFtLrAs7ovH0d-tN2ZFNqZDnEx0>

⁵ Az osztrák alkotmánybíróság (Österreichischer Verfassungsgerichtshof) 2020 decemberében meghozott, G 139/2019. sz. határozata.

⁶ Somody Bernadette – Stánicz Péter: A tények tükröződése az életvégi döntések alapjogi dogmatikájában. *Fundamentum*, 2020/4., 34–46. 40. o.

⁷ Lásd részletesebben uo.

⁸ Ez azt jelenti, hogy az egészségügyi döntések meghozatala ügycsoportban bíróság nem helyezte gondnokság alá az illetőt, illetve teljesen korlátozó gondnokság hatálya alatt sem áll és cselekvőképes állapotban van. A Polgári Törvénykönyv 2:9 § (1) bekezdése értelmében cselekvőképtelen állapot áll fenn annál a személynél, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik. Ebben az esetben bíróság ilyen irányú határozata nélkül, a személy *de facto* állapota folytán lesz képtelen arra, hogy joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozatot tegyen.

⁹ Egy korlátozó körülményt határoz meg a jogszabály, az Eütv. 20.§ (6) bekezdése szerint a beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó, életmentő beavatkozást, ha várandós és előreláthatóan képes a gyermek kihordására.

megállíthatatlanul halad előre, és várhatóan fél éven belül a beteg halálához vezet. A betegen kuratív gyógymódok nem segítenek, de életminősége palliatív kezeléseken révén javítható.”¹⁰ Két lehetőség van ilyen esetben a visszautasítás megtételére, amelyeket alább mutatjuk be.

III.1. Kórházban történő, „on the spot” visszautasítás

Az első esetben az érintett beteg jellemzően már kórházban van, de még *cselekvőképes*, amikor a visszautasítást teszi. A jogszabályi rendelkezések által megkívánt alaki követelmények szerint a visszautasítás ebben az esetben történhet közokiratban (praktikusan a közjegyző által szerkesztett iratban) vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében tehető meg, ez utóbbi esetben a szóbeli visszautasítást az érintett beteg egészségügyi dokumentációjában rögzítenie kell az egészségügyi szolgáltatónak és azt a tanúknak aláírásukkal hitelesíteniük kell. Ahhoz azonban, hogy az érintett beteg ilyen irányú nyilatkozata érvényes legyen, további lépések szükségesek: a.) egy jogszabályban rögzített összetételű háromtagú orvosi bizottságnak meg kell vizsgálnia a beteget és egybehangzóan, írásban nyilatkozniuk kell arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy a beteg terminális állapotban van (a definíciót lásd fentebb); b.) ezt követően a betegnek az orvosi bizottság nyilatkozatát követő harmadik napon két tanú előtt ismételt ki kell nyilvánítania szándékát.¹¹

Terminális állapotú cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes betegek (kiskorú vagy az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében a bíróság által gondnoksági perben részlegesen korlátozott nagykorú) esetében is lehetőség van életmentő és életfenntartó ellátás visszautasítására, ebben az esetben a törvényes képviselőjük (jellemzően a szülő vagy a gondnok) teheti meg ezt a nyilatkozatot. Ebben az esetben a jogalkotó többletgaranciaként előírta, hogy az egészségügyi szolgáltató köteles kérelmet előterjeszteni az illetékes járásbírósághoz, amelyben azt kell kérnie, hogy a bíróság – amennyiben azt indokoltnak látja – pótolja az életfenntartó, életmentő beavatkozásba történő beleegyező nyilatkozatot. A vonatkozó szabályozás értelmében a kezelőorvos a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások nyújtására.

III.2. Előzetes egészségügyi rendelkezés

A második esetben előre (még kórházba kerülésünk, vagy akár bármilyen megbetegedésünk előtt) rendelkezünk esetleges későbbi cselekvőképtelenségünk esetére az egyes beavatkozásokkal összefüggő preferenciáinkról. Az előzetes egészségügyi rendelkezésben szélesebb körben rendelkezhetünk ugyanakkor, összevetve a fenti „on the spot” visszautasítással. Az életfenntartó, életmentő kezeléseken visszautasítása mellett előre rendelkezhetünk benne arra az esetre is, ha gyógyíthatatlan betegségben szenvednénk és betegségünk következtében önmagunkat fizikailag ellátni már nem vagyunk képesek,

¹⁰ Csikós Ágnes: *Az életvégi betegellátás helyzete és fejlődési lehetőségei Magyarországon*. PhD értekezés, PTE ÁOK, 2011. https://aok.pte.hu/docs/phd/file/dolgozatok/2011/Csikos_Agnes_PhD_dolgozat.pdf (Letöltve: 2023.02.22.) 12. o.

¹¹ Amennyiben a beteg nem járul hozzá az orvosi bizottság vizsgálatához, úgy az életfenntartó, életmentő kezelést visszautasító nyilatkozata nem lesz érvényes az Eütv. 20. § (4) bek.

illetve fájdalmaink megfelelő gyógykezeléssel sem lennének enyhíthetőek és lehetőségünk van helyettes döntéshozó jelölésére is. Fontos kiemelni, hogy a jogszabály kizárólag cselekvőképes személyek számára teszi lehetővé az előzetes egészségügyi rendelkezést és közokirati formához köti azt, azonban sem orvosi bizottság vizsgálatára, sem pedig ismételt megerősítésre nincs szükség ebben az esetben.

IV. Ki az a helyettes döntéshozó és miért jó, ha magunk jelöljük ki?

A helyettes döntéshozó az a személy, aki a beteg helyett – annak jövőbeni esetleges cselekvőképtelensége esetén – az ellátás visszautasításának jogát gyakorolhatja.

Helyettes döntéshozó három módon lehet valaki, egyfelől lehetséges előzetes egészségügyi rendelkezésben nevezni az Eütv. 22. § (2) bekezdése alapján, másfelől ennek hiányában az Eütv. 16. § (1) bekezdése alapján lehetőség van arra, hogy cselekvőképes személy – jövőbeni cselekvőképtelensége esetére – jellemzően már a kórházban, „*on the spot*” megnevezze azt a cselekvőképes személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát gyakorolni, ha pedig erre sem kerül sor és a beteg már cselekvőképtelen, akkor a törvény által meghatározott sorrend figyelembevételével, az Eütv. 16. § (2) bekezdésének megfelelően állapítják meg a helyettes döntéshozót. Az Eütv. 16. §-a alapján megnevezett, illetve hivatalból megállapított helyettes döntéshozó az Eütv. 22. § (2) bekezdése alapján előzetes egészségügyi rendelkezésben nevezett helyettes döntéshozóhoz képest azonban eltérő hatókörben hozhat döntéseket.

V. Miért rendelkezek előre, ha akár helyben is visszautasíthatom az ellátást?

Az Eütv. 16. § (1) bekezdése alapján megnevezett helyettes döntéshozó egy költségtakarékosabb megoldás, hiszen ebben az esetben nem kötelező a nyilatkozatot közokirati formában tenni, ellentétben az Eütv. 22. § (2) bekezdése alapján előzetes egészségügyi rendelkezésben megnevezett helyettes döntéshozóval, amelyet kizárólag közokirati formában nevezhetünk és amelyhez így közjegyző szolgáltatását kell igénybe venni.

Van azonban egy igen fontos különbség a két helyettes döntéshozó eljárási hatókörében. Míg a közokirati formában, előzetes egészségügyi rendelkezésben nevezett helyettes döntéshozó jogosult akár az életmentő, életfenntartó kezelések kérdésében is döntést hozni, addig az Eütv. 16. § (1) alapján nevezett döntéshozó ezt nem teheti meg.

Ezen felül, míg az Eütv. 22.§ (2) bekezdése alapján, közokirati formában, előzetes egészségügyi rendelkezésben nevezett helyettes döntéshozóval a beteg kezelésével kapcsolatban gyakorlatilag mindent egyeztetni kell, addig a 16. § alapján nevezett vagy

megállapított helyettes döntéshozó beleegyezése vagy visszautasítása csupán az kezelőorvos által javasolt invazív beavatkozásokra¹² terjedhet ki.

VI. Hogyan készül a jó előzetes egészségügyi rendelkezés?

Az előzetes rendelkezés megalkotása nem egy azonnali döntés, hanem lehetőség szerint egy folyamat eredménye. A döntés súlya és komplexitása is szükségessé teszi az alapos átgondolást és a szakszerű segítség bevonását.

Az előzetes rendelkezés több szakma határterületén helyezkedik el: az életvégi döntések alapjául szolgáló egészségi állapot, betegségek, azok tünetei és az elérhető életminőség orvosi szaktudást igényel, ugyanakkor az orvoscépzés (mind az orvostanhallgatók, mind a rezidensek és szakorvosok képzése) során az életvégi kérdések taglalása nem hangsúlyos terület. A haldokló beteg és hozzátartozóinak segítése, az emberi méltóság megőrzése a hospice szakemberek (akik lehetnek orvosok is) szakterülete, a halálhoz való viszonyulás, halálszorongás pszichológus igénybevételét is megalapozhatja. Végezetül a társadalmi berendezkedésből fakadóan ahhoz, hogy az életvégi döntés valóban érvényre juthasson, jogi kötelező erő is szükséges, ami a jogi dokumentumokhoz tapad, így jogi szaktudás bevonása is – ha másért nem, a vonatkozó jogszabályok, így a kötelező közokirati forma okán – elengedhetetlen.

Az előzetes rendelkezés létrehozása egy folyamat eredménye, aminek első lépése annak felismerése, hogy érdemes döntésre képes, tiszta tudatállapotunkban azt átgondolni, hogy mi történjen velünk, ha már nem leszünk képesek döntést hozni. A tudatos folyamat alapja a megfelelő, hiteles információ beszerzése, így különösen gyakorlati útmutatók vagy akár előzetes rendelkezés minták áttekintése.

Sajnos Magyarországon jelenleg nem sok ilyen mintát találunk, ez következhet a jogintézmény relatív ismeretlenségéből, a tájékoztatás hiányából, egyúttal azonban a minták hiánya maga is okozza a tájékozatlanságot. Ezt az ördögi kört a szakmákon átívelő együttműködés törheti meg, érdemes megemlíteni a Hegedűs Katalin által vezetett Életvégi Egyetemenközi Munkacsoport tevékenységét, amely több klinikai központ, az Integrált Jogvédelmi Szolgálat, valamint civil szervezet és orvostudományi, valamint jogi szakértőkből álló önszerveződés, az általuk kidolgozott minta elérhető a munkacsoportban résztvevő szervezetek honlapjain, így például a Társaság a Szabadságjogokért,¹³ a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület¹⁴ vagy a Magyar Hospice Alapítvány¹⁵ weboldalán. Az egészségügyi szolgáltatók részéről jó gyakorlat továbbá a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának Alapellátási Intézete, amely honlapján szintén elérhetővé tette az előzetes rendelkezés mintáját, valamint

¹² Az invazív beavatkozás fogalmát az Eütv. 3.§ m) pontja határozza meg: a beteg testébe bőrön, nyálkahártyán vagy testnyíláson keresztül behatoló fizikai beavatkozás, ide nem értve a beteg számára szakmai szempontból elhanyagolható kockázatot jelentő beavatkozásokat.

¹³ https://tasz.hu/a/files/MINTA_Elozetes_rendelkezes.pdf (Letöltve: 2023.02.24.).

¹⁴ <https://hospice.hu/hospice-alapfogalmak#elozetes-rendelkezes> (Letöltve: 2023.02.24.).

¹⁵ <https://hospicehaz.hu/életvegi-tervezes/> (Letöltve: 2023.02.24.).

kapcsolódó tájékoztató anyagokat.¹⁶ Érdeemes lenne azonban az állam (egészségügyi szaktárca) részéről is az aktív közreműködés, ez azonban jelenleg még várat magára. Tekintettel arra, hogy közokirati formát ír elő a jogszabály, így a Magyar Országos Közjegyzői Kamara részéről is indokolt lehetne a közjegyzők számára elérhető előzetes rendelkezés minta, valamint az annak elkészítését segítő tájékoztató kidolgozása.¹⁷

Számos nemzetközi minta is elérhető, ezek használatát azonban csak óvatosan tudjuk ajánlani, tekintettel arra, hogy az előzetes rendelkezés szabályozása és a jogilag lehetséges életvégi döntések (visszautasítható ellátások, eutanázia és asszisztált öngyilkosság) szabályozása államonként jelentősen eltérhet, így korántsem biztos, hogy jogilag helytálló egy külföldi minta kritika nélkül történő alkalmazása.

Az előzetes rendelkezésben visszautasítható ellátásokat (a teljesség igénye nélkül: újraélesztés, gépi lélegeztetés, művese kezelés stb.) érdemes orvos segítségével átbeszélni. Nem egyértelmű azonban, hogy az egyén mikor és kit kereshet fel tájékozódás céljából. Kézenfekvőnek mutatkozik a háziorvos bevonása, azonban aggasztó, hogy a magyar háziorvosok részére ilyen irányú képzés nem áll megfelelően rendelkezésre, ismereteiket többnyire önmaguk sem értékelik elegendőnek.¹⁸

Az életvégi kérdések direkt módon a leggyakrabban valószínűleg az intenzív osztályokon, aneszteziológus és intenzív terápiás szakorvosok előtt merülnek fel, míg az élet végének tervezése az onkológiai ellátás során is kiemelkedő jelentőséggel bírhat. Az egészségügyi ellátórendszer és főként a finanszírozás szabályai azonban még az intenzív osztályon kezelt beteg és hozzátartozói részére sem teszik lehetővé, hogy az orvossal hosszasan és részletesen beszélhessenek, mivel az orvosi tájékoztatásért finanszírozás nem jár. Ebből az következik, hogy az orvosok létszámának meghatározásakor, valamint a hozzájuk rendelt feladatok mennyiségénél sem veszik kellően figyelembe, hogy a tájékoztatás kiemelt jelentőséggel kellene, hogy bírjon a modern egészségügyi ellátásban. Annak a lehetősége, hogy egészséges ember aneszteziológus és intenzív terápiás szakorvossal konzultálhasson előzetes rendelkezés tárgyában, az állami egészségügy keretei között jelenleg nem, vagy csak eseti jelleggel érhető el. A hospice-palliatív szakorvosok képzésnek volumene egyelőre szintén nem tud megfelelő választ adni erre a kérdésre, elérhetőségük erőteljesen korlátozott, általánosnak semmiképpen sem tekinthető.

Külön esetként tekinthetünk arra, amikor az előzetes rendelkezést azért kívánja elkészíteni az egyén, mert valamilyen – jellemzően lassú lefolyású – betegsége már fennáll, amelyek közül a leggyakoribb eset az Alzheimer-kór diagnózisa. Ebben az esetben a kezelőorvos részvétele kézenfekvő, azonban az egészségügyi finanszírozás hiányossága e körben is releváns, a kellően részletes, a beteg igényeihez igazodó tájékoztatás további forrást igényelne az állam részéről.

¹⁶ <https://aok.pte.hu/hu/egyseg/40/betegellatas/almenu/527> (Letöltve: 2023.02.24.).

¹⁷ A közjegyzői feladatokról lásd részletesen: Kussinszky Anikó – Stánicz Péter: Közjegyzői feladatok az életvégi döntések érvényesülése kapcsán. *Közjegyzők Közlönye*, 2021/3. 49-61. o.

¹⁸ Csikós: i.m. 56-60. o.

Az orvosi szaktudás becsatornázása elengedhetetlen, azonban továbbra is megválaszolatlan kérdés, hogy ez miként oldható meg megnyugtató módon.

A teljesség igénye nélkül, a következő konkrét ellátásokat, kezeléseket érdemes átgondolni az előzetes rendelkezés készítése során. A legközismertebb és talán leggyakoribb a (kardiopulmonális) újraélesztésről való döntés. Az újraélesztést követően, még amennyiben sikeres is, az életminőség jelentősen romlik rövid- és hosszútávon egyaránt, továbbá amennyiben a beteg eleve súlyos fájdalmakat él meg és gyógyíthatatlan, korántsem biztos, hogy szenvedésének meghosszabbítása az ő kívánsága vagy érdeke.

A gépi lélegeztetés tipikus életfenntartó ellátás, amely azonban jelentős fájdalommal és szenvedéssel jár. A gyógyíthatatlan betegség esetén a gyógyulás valódi reménye nélkül az életet és ezzel együtt a szenvedést jelentősen meghosszabbíthatja. Amennyiben a beteg a gépi lélegeztetésről előzetesen nem rendelkezett, úgy alapvetően az orvos belátása, hogy mikortól minősíti haszontalannak a kezelést (amikor a további lélegeztetéstől eredmény, javulás már nem várható) és állítja le azt. A döntés tehát ez esetben kikerül az egyén hatásköréből, mivel a gépi lélegeztetésre rendszerint akkor kerül sor, amikor a beteg válságos állapotban van, illetve az erős gyógyszerek hatására döntési képessége (vagy akár öntudata) is erőteljesen korlátozott.

A vesepótló kezelést vagy dialízist is meg kell említenünk, mint lehetséges életfenntartó kezelést. A folyamatos állapotromlás esetén az egyénnek van lehetősége előre felkészülni arra, hogy betegsége későbbi szakaszában milyen életminőségre számíthat és mi az az életminőség ami számára már nem méltóságteljes.

A mesterséges táplálás vagy folyadékpótlás adott esetben szintén meghosszabbítja a gyógyíthatatlan beteg szenvedését, így érdemes átgondolni, milyen feltételek mellett (például ha a nap nagy részében tudatánál van a beteg) kívánja az egyén ezt végigélni.

A műtéti beavatkozások, agresszív kezelések komoly fájdalommal vagy tartós életminőség romlással (például egy amputáció vagy sztómazsák) járhatnak, így fontos mérlegelni, hogy milyen elérhető előnyök esetén kívánja az ember ezek elvégzését, illetve, hogy mi az a pont, amikor a halál bekövetkezése emberi méltóságát jobban szolgálja, mint a további szenvedés.

Végül megemlíjtük a vér vagy vérkészítmény adását, az antibiotikumos kezelést, illetve a fájdalomcsillapítást is mint lehetséges rendelkezési területeket. A fájdalomcsillapítás körében különös jelentősége van a tudatot elnyomó fájdalomcsillapítók alkalmazásának,¹⁹ kérdés, hogy az ember élete végén erősebb fájdalmak mellett is inkább tudatánál kíván

¹⁹ A palliatív szedálás fogalma: szedatív gyógyszerek alkalmazása a türheterlen és kezelhetetlen kínok csökkentésének céljából, a beteg tudatának redukálása által. Magában foglalja az informált pácienssel, családdal vagy meghatalmazottal való konzultációt, hogy a nem csillapítható fizikai tünetek, az egzisztenciális vagy pszichológiai szenvedés esetén elégséges gyógyszeradaggal redukálja a terminális állapotú páciens tudatát. A szándék a tünetek és a szenvedés enyhítése, nem pedig a halál siettetése., Csikós Ágnes: *Palliatív Ellátás*. Egyetemi Jegyzet, Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar, 2015. 233. o.

lenni vagy éppen fordítva, illetve mi az, ami számára elfogadhatóbb. Fontos az is, hogy az egyes beavatkozásokkal összefüggésben az előzetes rendelkezésben tehető kikötések, feltételekhez is köthető azok elfogadása, céltartománya (például a hátralévő életre elérhető életminőséghez köthető).

A kötelező közokirati forma okán közjegyző részvétele elengedhetetlen az előzetes rendelkezés létrehozása során. Az eljárási szabályok alkalmazása mellett jelenleg nem egyértelmű, hogy miként vehet részt orvos a közjegyzői eljárásban. Álláspontunk szerint ezt azonban nem is tiltja jelenleg explicit módon jogszabályi rendelkezés.

Mindenképpen érdemes azonban a közjegyzőt előzetesen tájékoztatni arról, hogy az előzetes rendelkezés kapcsán valamilyen mintát alkalmazni szeretnénk, illetőleg, hogy az általunk választott orvos részvételét szeretnénk az eljárásban.

Az eljáró közjegyző felkészültségének és konstruktív hozzáállásának álláspontunk szerint kiemelt jelentősége van. Ahogyan azt fentebb már rögzítettük, az előzetes rendelkezés elkészítése különböző szakterületek határán helyezkedik el, így az együttműködés nélkülözhetetlen és szükségszerű az egyes szakmák képviselői között: orvos nem jogosult közjegyzői okiratot készíteni, a közjegyző pedig nem rendelkezik az előzetes rendelkezés és a valódi életvégi helyzetek során felmerülő eshetőségeket átfogó orvosi ismeretekkel (milyen beavatkozások merülhetnek fel, milyen a várható életminőség stb.).

Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a közokiratba foglalt előzetes rendelkezést végül az orvos(ok)nak kell alkalmazniuk és annak megfelelően eljárniuk, a visszautasított kezelést megszüntetni vagy azt meg sem kezdeni, így a közokiratnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a jogban nem jártas orvos azt világosan és egyértelműen értelmezni és alkalmazni tudja.

Egy előzetes rendelkezést akkor tekinthetünk jónak vagy talán inkább megfelelőnek, amennyiben az az egyén akaratát és személyes preferenciáit, az élete végéhez való viszonyulását hűen tükrözi, egyúttal kellően megalapozott és valós orvosi információk alapján és azok figyelembevételével születik, továbbá megfelel a jog által előírt kötelező feltételeknek is.

VII. Az egyetlen hátulütő: hol legyen a papír?

Magától értetődő, hogy az előzetes rendelkezés jogi kötelező ereje ellenére csakis akkor tud érvényesülni, ha arról tud a kezelőorvos. Nem életszerű, hogy az előzetes rendelkezést az egyén folyamatosan magánál tartsa, így át kell gondolnunk, hogy milyen alternatívák lehetségesek.

Az előzetes rendelkezések kapcsán talán a legkomolyabb gyakorlati nehézség, hogy jelenleg nem áll rendelkezésre olyan nyilvántartás, amelyben rögzíteni lehetne és amelyhez a kezelőorvos (vagy akár a mentőszolgálat) valós időben hozzáférne. Az elektronikus egészségügyi szolgáltatási tér (EESZT) a közelmúltban több fejlesztésen is

átesett, az előzetes rendelkezések rögzítésére azonban jelenleg nem alkalmas. Mindazonáltal az EESZT-ben történő elhelyezés kézenfekvő lenne, hiszen az előzetes rendelkezések alkalmazására jellemzően a kórházban kerül sor.

További alkalmazási esetek például a mentő kihívása, kiérkezése. A gyakorlatban előfordul, hogy bár az egyén az újraélesztést visszautasította vagy úgy rendelkezett, hogy gyógyíthatatlan betegsége miatt őt már ne szállítsák kórházba, mégis kihívják hozzá a mentőt (akár jószándékú hozzátartozók vagy harmadik személyek). Ilyen esetben a mentő számára is fontos lenne, hogy tudjon az egyén előzetes rendelkezéséről, annak tudatában akár ki sem kellene szállniuk ahhoz a gyógyíthatatlan beteghez, aki otthonában szeretné tölteni élete végét.

Az EESZT felhő alapú nyilvántartása mellett természetesen más, új nyilvántartás létrehozása is elképzelhető, azonban ezt nem tartjuk célszerűnek, tekintettel arra, hogy az EESZT kisebb fejlesztés útján megfelelően alkalmassá tehető arra, hogy az előzetes rendelkezést és annak lényeges tartalmát megjelenítse, arról az orvosok és mentők tudomást szerezzenek, valamint annak folyamatos, készség szintű használata mindenképpen az egészségügyi szolgáltató feladata.

Hozzáférhető nyilvántartás hiányában az előzetes rendelkezést tevő személy részéről célszerű, ha a közjegyzőtől több példányt, illetve másolatot kér az előzetes rendelkezésből. Az előzetes rendelkezést érdemes olyan bizalmi személyek részére átadni (családtagok, közeli barátok), akik ismerik az egyén életvégi preferenciáit és szükség esetén az előzetes rendelkezést be tudják mutatni az orvosoknak, ellátóknak. Amennyiben már fennáll a halálhoz vezető betegség, úgy érdemes a kezelőorvos részére is átadni az előzetes rendelkezés egy példányát vagy azt a háziorvosnál elhelyezni²⁰ azzal az utasítással, hogy arról tájékoztassa a jövőben az egyén bármely kezelőorvosát, ha az előzetes rendelkezés alkalmazása indokoltá válik.

Az előzetes rendelkezés megismerhetősége körében lényegesnek tartjuk továbbá az egészségügyi ellátók, orvosok figyelmének felhívását arra, hogy a beteg beérkezésekor, vagy amikor az életvégi döntések aktuálissá válnak, érdeklődjenek a betegnél és hozzátartozóinál, hogy tett-e előzetes rendelkezést az illető, és ha igen, azt be kell kérni tőlük.

VIII. Összegzés

Életünk vége bizonyosan be fog következni, a klinikai tapasztalatok pedig azt mutatják, hogy legnagyobb valószínűséggel kórházban kerül rá sor. A modern orvostudomány az életfunkciók pusztá fenntartását korábban elképzelhetetlen mértékben képes biztosítani, ez azonban előtérbe helyezi azt a kérdést, hogy az életminőség és az emberhez méltó élet mit is jelent.

²⁰ Ezt kifejezetten javasolja is az egyes egészségügyi szolgáltatások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet 8. §- a.

Az egyén autonómiájának, önrendelkezésének lényege, hogy saját sorsát az ember maga irányíthassa és ne passzív alanya legyen a történéseknek. A kezelési lehetőségek nem korlátlanok, az egészségügyi ellátás forrásai nem végtelenek, így eljön az a pont, amikor az egyén kezelésének véget kell vetni.

Az élet végéről hozott döntés elkerülhetetlen, a kérdés valójában nem az, hogy lehet-e dönteni az élet végéről, hanem az, hogy ki fogja meghozni a döntést és milyen preferenciák alapján. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy az életvégi helyzetek gyakran járnak együtt szűkült tudatállapottal, a gyógyíthatatlan betegség közlése vagy akár egy kómas állapot nem teszi lehetővé, hogy *on the spot* dönthessünk. Az *on the spot* visszautasításra továbbá gyakran csak nagyon rövid idő áll rendelkezésre (a kezelés nélkül a halál gyorsan bekövetkezik), az újraélesztés visszautasítására pedig nem is kerülhet sor ilyen módon, hiszen eleve kizárt, hogy döntést hozzunk, miközben éppen az életbe próbálnak visszahozni bennünket. Amennyiben az egyén nem tud, vagy nem akar dönteni, úgy az élete végéről szóló döntést más fogja meghozni helyette.

A nem döntés is döntés. Az ellátás visszautasítása hiányában a kezelést megkezdik, a folyamat során azonban már korántsem biztos, hogy azt meg fogjuk tudni szakítani, például a gépi lélegeztetés megkezdését követően alkalmazott erős nyugtatók, altatószerek hatására a döntésre képes állapot gyakran már nem áll fenn, így a kezelést mindaddig folytatják, amíg az orvos annak leállítása mellett nem dönt, ami az orvosilag haszontalan kezelés esetében és allokációs okokból (az erőforrások korlátossága miatt) történik meg.

Az előzetes rendelkezés előnye, hogy sietség nélkül, a megfontoláshoz szükséges idő alatt kialakult, tartós elhatározás alapján rendelkezünk életünk végéről. Az elhatározás azonban nem jelenti azt, hogy azon ne változtathatnánk, hiszen az előzetes rendelkezés megfelelően módosítható vagy akár vissza is vonható.

Ezen túlmenően jó alap lehet megbeszélni hozzátartozóinkkal, közvetlen környezetünkkel a halállal kapcsolatos preferenciáinkat, ami az előzetes rendelkezés hiányában a helyettes döntéshozó helyzetét is nagyban megkönnyíti és a mi érdekünket is szolgálja végső soron.

Egészségügyi finanszírozás problémái ellenére azt javasoljuk hogy keressük fel háziorvosunkat, kezelőorvosunkat az előzetes rendelkezés készítése során, de ennek kivitelezhetetlensége esetén is érdemes az életünk végét érintő fontos kérdésekre kitérni, mivel nem tudhatjuk, mikor kerülünk olyan helyzetbe, ahol hirtelen szükség volna a papírra.

A közjegyzői eljárás a jelenlegi jogi szabályozás értelmében szükségszerű ahhoz, hogy előzetes rendelkezést tehessünk. A közjegyzőhöz fordulás előtt azonban célszerű, ha már tisztában vagyunk saját életvégi preferenciáinkkal és az esetleges betegségünk lefolyásával, tüneteivel vagy a jövőbeli betegségeink, baleseteink lehetséges következményeivel. A közjegyző feladata, hogy az előzetes rendelkezés a jogi előírásoknak megfelelően készüljön el, az eljárás során azonban az aktív közreműködés

lényeges, mivel az előzetes rendelkezés az egyén talán legszemélyesebb akaratát kell, hogy tükrözze oly módon, hogy az valóban érvényre is tudjon jutni. Az okiratot ugyan a közjegyző szerkeszti, de annak lényegi tartalmát a rendelkezést tevőnek kell meghatározni.

Az életvégi döntések elkerülhetetlenek; amennyiben a döntést nem mi hozzuk meg, más fogja azt megtenni, egyszerűen nincs más lehetséges út.

Pulay Flóra:¹

Munkajogi változások az Mt. 46. §-a szerinti, a munkáltatót terhelő tájékoztatási kötelezettség körében

A XXI. század kihívásai, a digitalizáció, az élet és a jogviszonyok felgyorsulása, a társadalmi változások és a demográfiai fejlemények felszínre hoztak olyan elvárásokat, amelyekre a munkajog területén is reagálni kellett. A tanulmány az Európai Unió átlátható és kiszámítható munkakörülményekről szóló 2019/1152 irányelv (a továbbiakban: Irányelv)² célját és az átültetés kihívásait, valamint annak eredményeit ismerteti, majd a 2023. január 1-jétől hatályos magyar munkajogi változásokat mutatja be. A tanulmány a munkáltatókat terhelő és a munkavállalók munkafeltételeire vonatkozó tájékoztatási kötelezettséget érintő változásokról, valamint nyitott gyakorlati kérdésekről ad betekintést, ezzel is hozzájárulva ahhoz, hogy a munkáltatók képesek legyenek teljes mértékben megfelelni az új jogszabályi előírásoknak.

I. Az átlátható és kiszámítható munkafeltételekre irányuló Európai Unió Irányelv implementációja

A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 2023. január 1-jétől hatályos változásait két irányelvből eredő implementációs kötelezettség indukálta, amelyek közül a jelen tanulmány tárgyát képező Irányelv érinti az Mt. 46. § rendelkezése szerinti, munkafeltételekről szóló tájékoztatási kötelezettséget. Ezen felül az Irányelv párjaként jelent meg a magánélet és a karrier közötti jobb egyensúly kialakítása érdekében³ meghozott a szülők és a gondozók vonatkozásában a munka és a magánélet közötti egyensúlyról és a 2010/18/EU tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2019/1158 irányelv, amely a jelen írásnak nem tárgya.

Az uniós jogalkotó az Irányelvet 2019. június 13-án fogadta el,⁴ és 2019. július 11-én hirdették ki az Európai Unió hivatalos lapjában. Az átlátható és kiszámítható munkafeltételekről szóló Irányelv az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetést követően húsz nappal hatályba lépett, az Európai Unió tagállamainak pedig 2022. augusztus 1-jéig kellett átültetniük a rendelkezéseket a nemzeti jogukba. E kötelezettségét Magyarország nem teljesítette határidőben.

¹ Ügyvéd, partner - Német Zoltán Ügyvédi Iroda.

² Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32019L1152> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

³ Dabronáki Ágnes: *A munka és a magánélet közötti egyensúly a szülők és gondozók szemszögéből*. Wolters Kluwer. 2021.01.20. <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/a-munka-es-a-maganelet-kozotti-egyensuly-a-szulok-es-gondozok-szemszogebol/> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

⁴ Átlátható és kiszámítható munkafeltételek: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/transparent-predictable-work-conditions/> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

Az Irányelv célja, hogy az Európai Unióban a munkafeltételek átláthatóbbak és kiszámíthatóbbak legyenek a munkavállalók számára. Az Irányelv új minimumjogokat és új szabályokat vezetett be arra vonatkozóan, hogy a munkavállalóknak milyen tájékoztatást kell kapniuk a munkafeltételeikről, érintve tehát az Mt. 46. §-ában foglalt munkáltatói tájékoztatási kötelezettséget is. Az Irányelv szűkkörűen vett célja a demográfiai fejlemények, a digitalizáció és az új foglalkoztatási formák által előidézett munkaerőpiaci kihívások kezelése volt.

A magyar jogalkotó az Irányelv késedelmes átültetését kétlépcsős rendszerben oldotta meg. Főszabályként egyes rendelkezések csak a hatálybalépést követően, a jövőre nézve alkalmazhatóak, amelyeket speciális, visszaható jellegű szabályok egészítenek ki. Így a kiegészítő szabályok alapján, a főszabályként 2023. január 1. napjától hatályba lépett rendelkezések bizonyos időintervallumig alkalmazhatóak olyan munkavállalókra is, akik 2023. január 1. napját megelőzően létesítettek jogviszonyt, vagy a jogosultság alapja 2023. január 1. napját megelőzően keletkezett (pl. apasági szabadság).⁵

Az Mt. 46. § rendelkezésében foglalt változások az Irányelv 4. cikkében foglalt információnyújtási kötelezettségre vonatkozó, valamint az Irányelv 5. cikkében foglalt a tájékoztatás idejére és eszközeire vonatkozó rendelkezések implementációs kötelezettségének tesznek eleget. Az Mt. 47. § rendelkezésében megjelenő, a más tagállamokba vagy harmadik országokba küldött munkavállalók vonatkozásában nyújtandó kiegészítő jellegű tájékoztatás az Irányelv 7. cikkén alapul. A jelen összegzés során az Mt. 46. § rendelkezése kapcsán átültetett szabályokat elemzem.

Az Irányelv átültetéséről szóló az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló T/1845. számú törvényjavaslatot 2022. november 2-án nyújtották be az Országgyűlés részére. A viták lefolytatását és a módosító javaslatok benyújtását, majd azok elutasítását követően az Országgyűlés elnöke 2022. december 12-én írta alá a javaslatot és küldte meg a köztársasági elnök részére aláírásra, aki azt 2022. december 16. napján aláírta. A módosításokat 2022. december 21-én tették közzé a Magyar Közlöny 211. számában.⁶

II. Az Mt. módosított rendelkezéseinek hatályba lépése

Az Mt.-t érintő módosítások hatályba léptetését külön jogszabály, a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti rendelkezésekről és törvényt módosításokról szóló 2012. évi LXXXVI. törvény módosítása (a továbbiakban: Módtv⁵⁷.) rögzíti részletesen.

⁵ A tárgykörben lásd példaként: 2012. évi LXXXVI. törvény 19/F. § (3) bekezdése.

⁶ Az Országgyűlés honlapján közzétett T/1845 számú törvényjavaslat irománya a hozzá fűzött indokolással. <https://www.parlament.hu/web/guest/iromany> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

⁷A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti rendelkezésekről és törvényt módosításokról szóló 2012. évi LXXXVI. törvény ötödik módosítása.

A tájékoztató tárgyát képező és módosított Mt. 46. § rendelkezést a 2023. január 1-jétől kezdődően fennálló munkajogi jogviszonyokra már alkalmazni kell. Sőt, a Módtv5. 19/F. § (3) bekezdése alapján a Módtv5. hatálybalépésekor fennálló munkaviszonyokra is alkalmazandó az új szabályozás: a munkavállalók a Módtv5. hatálybalépését követő három hónapon belül kérhetik a munkáltatótól az Mt. 46. § rendelkezése szerinti, az új szabályoknak megfelelő kiterjedt körű munkafeltételekről történő írásbeli tájékoztatást. A már állományban lévő, tehát 2023. január 1-jén már fennálló munkajogi jogviszonyban lévő munkavállalók számára a munkáltatóhoz intézett kérelemre vonatkozó nyitva álló határidő 2023. április 3-án jár le, tekintettel arra, hogy 2023. április 1-je pihenőnapra (szombatra) esik.⁸

A Módtv5. megfogalmazása alapján az írásbeliség a nyelvtani értelmezés alapján mindkét félre kiterjedhet, így a Módtv5. fordulata aszerint értelmezhető, hogy a munkavállaló írásban kell, hogy bejelentse igényét az írásbeli tájékoztatásra vonatkozóan.

III. A munkáltató tájékoztatási kötelezettségét érintő változások

A tanulmány mellékletként összehasonlító táblázatban ismertetem az Mt. 2022. december 31. napjáig hatályos szövegét és a 2023. január 1-jétől hatályos szövegét.

Az alábbiakban részletezem a munkáltatókat terhelő írásbeli tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó új, kiegészítő szabályokat. E körben az Mt. módosításához fűzött jogalkotói indokolás főbb elemeit, valamint a felmerült gyakorlati kérdéseket is bemutatom.

III.1. A tájékoztatási kötelezettség körében megjelenő általános szabályokat érintő változások, a határidőket érintő változás(ok)

A módosító törvénycsomaghoz fűzött indokolás alapján „az Mt. 46. § (1) bekezdése kiegészül az irányelv által megjelölt munkafeltételekkel, továbbá struktúráját tekintve is módosul, megteremtve a logikai összhangot az egyes munkafeltételek között.”⁹

Általános jelleggel kijelenthető, hogy jelentősen bővült az Mt. 46. § szerinti tájékoztató tárgyi köre, valamint megnőtt a tájékoztató súlya is. Ebből következően az Mt. 46. § szerinti tájékoztató szerepét és annak tartalmát javasolt fokozott körültekintéssel kezelni. A tájékoztatás elmulasztásából, vagy téves információkat rögzítő tájékoztatók átadásából eredő jogkövetkezmény lehet akár a munkáltatói utasítás jogszerű munkavállalói megtagadása is.¹⁰

⁸ Az Mt. 25. § (4) bekezdése alapján a hónapokban megállapított határidő lejártának napja az a nap, amely számánál fogva a kezdő napnak megfelel, ha ez a nap a lejárati hónapjában hiányzik, a hónap utolsó napja. Az Mt. 25. § (5) bekezdése alapján a határidő az utolsó napjának végén jár le. A határidő az általános munkarend szerinti következő munkanap végén jár le, ha az utolsó nap az általános munkarend szerint heti pihenő- vagy munkaszüneti nap.

⁹ Az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2022. évi LXXIV. törvény indokolása <https://www.parlament.hu/irom42/01845/01845.pdf> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

¹⁰ Dudás Katalin: Hogyan hat(hat) ki az Mt. 2023. évi módosítása a munkaviszony megszüntetéssel kapcsolatos gyakorlatra? A munkaviszony jogellenes megszüntetése – négy oldalról. Moderátor: dr. Rátkai Ildikó. Magyar Ügyvédi Kamara. 2023. február 02.

Az Irányelv átültetéséből eredően az egyik fő változásként rögzíthető, hogy a munkafeltételekre vonatkozó általános tájékoztatási határidő rövidült, mivel az Mt. 46. § (1) bekezdésében 2022. december 31. napjáig rögzített, a munkavállalók tájékoztatására nyitva álló tizenöt napos tájékoztatási határidő. Ezen túlmenően a tájékoztatás tartalma és annak köre sem felelt meg az Irányelvben foglaltaknak, így annak módosítására is szükség volt. Az Irányelv a 4. cikke tételesen sorolja fel azokat az alapvető és kiegészítő jellegű munkafeltételeket, amikről a munkavállalót írásban tájékoztatni kell. A módosított Mt. az Irányelvnek megfelelően a munkaszerződés teljesítése szempontjából az alapvető információkra vonatkozóan szigorúbb határidőt vezetett be az írásbeli tájékoztató rendelkezésre bocsátásának határidejeként. A módosítás útján a munkáltató legkésőbb a munkaviszony kezdetétől számított hét napon belül köteles írásban tájékoztatni a munkavállalót az Mt. 46. § rendelkezésének kötelező elemeiről, a korábbi tizenöt nap helyett.

Amennyiben a munkaviszony az első hét napon belül megszűnik, például azért, mert a próbaidő alatt valamelyik fél azonnali hatállyal történő felmondás útján megszünteti a munkaviszonyt, úgy a tájékoztatást legkésőbb az utolsó munkában töltött naptól számított ötödik munkanapon kell teljesíteni.¹¹

Az írásbeli tájékoztató kötelező elemei az Mt. 46. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések, a 2023. január 1. napját megelőző szöveghez képest az Irányelvnek megfelelően kiegészültek a munkafeltételek munkavállalók részére történő kötelező ismertetésével, amelyek az alábbiak: a munkahely, a munkaviszony kezdete és tartama, a munkaviszony megszüntetésével összefüggő szabályok, a munkaidő-beosztás lehetséges időszaka (a hét napjai, a napi munkaidő lehetséges kezdő és befejező időpontja), a munkáltató képzési politikája, a munkavállaló által igénybe vehető képzésre fordítható idő tartama, a munkaviszonnal kapcsolatos közterhet megillető hatóság.

A munkaidő, a munkabér és egyéb juttatások, a szabadságnapokra vonatkozó, valamint a munkaviszony megszüntetésével összefüggő szabályok tárgyában nyújtandó és a munkafeltételekben bekövetkezett változásokról szóló tájékoztatás teljesíthető munkaviszonyra vonatkozó szabály megjelölésével is, nem szükséges tehát szöveges jelleggel tájékoztatni a munkavállalót.

Folyamatjellegét tekintve, a munkáltató az Mt. 46. § (1) bekezdésében rögzített munkafeltételeket érintő változásokról a munkavállalót köteles írásban tájékoztatni, legkésőbb a változás hatálybalépésének időpontjában. A korábbi tizenöt napos tájékoztatási határidő tehát a változás hatálybalépésének napjára módosult. Nem terheli a munkáltatót tájékoztatási kötelezettség, ha a tájékoztatást az Mt. 46. § (2) bekezdése¹² szerint adta meg, tehát az olyan munkafeltételek kapcsán, amelyben a felek írásban kifejezetten megállapodtak.

¹¹ Az Mt. 46. § (4) bekezdése alapján.

¹² Mt. 6. § (4) bekezdése: Az e törvény hatálya alá tartozók kötelesek egymást minden olyan tényről, adatról, körülményről vagy ezek változásáról tájékoztatni, amely a munkaviszony létesítése, valamint az e törvényben meghatározott jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése szempontjából lényeges.

Amennyiben a munkavállaló távmunka, vagy részleges távmunka szerinti foglalkoztatásban végzett munkát, úgy az Mt. 46. § szerinti tájékoztató 2022. július 1-jét megelőzően kiegészült a távmunka korábbi fogalmából és a speciális munkakörülményekből eredő többlettájékoztatási kötelezettséggel.¹³ A módosítással összefüggésben változás a távmunka szerinti foglalkoztatottak esetén nem merült fel, így az Mt. 46. § rendelkezése szerinti tájékoztatási kötelezettségnek kell eleget tenni távmunkában, részleges távmunkában foglalkoztatott munkavállalók esetén.

Az Mt. 46. § rendelkezése szerinti felsorolt munkafeltételeket érintő tájékoztatási kötelezettségtől a felek megállapodása és kollektív szerződés útján el lehet térni, de csak abban az esetben amennyiben az eltérés a munkavállaló javára tér el.¹⁴ Ez a szabály a 2023. január 1-jei módosítást megelőzően már fennállt az Mt. 46. § vonatkozásában. Lőrincz György megállapítása szerint¹⁵ a munkavállaló javára történő eltérés során, a tájékoztatás tárgyát képező munkafeltételek körének bővítése, a tájékoztatásra nyitva álló határidő rövidítése merülhet fel példaként.

Az Mt. 46. § (1) bekezdés a) pontja (munkáltatói jogkör gyakorlója) a módosítást megelőzően is már a tájékoztatás kötelező tartalmi körét képezte, míg az Mt. 46. § (1) bekezdés b) pontja (a munkaviszony kezdete, tartama) külön nem képezte kötelező részét a tájékoztatónak, a gyakorlatban azonban a munkaszerződések jelentős része rögzítette azt. Erre a módosított Mt. alapján is lehetőség van, amely esetben külön a tájékoztatóban már nem kell megjelölni ezeket az információkat.

III.2. A munkahelyre¹⁶ és a munkaidőre¹⁷ vonatkozó tájékoztatás

A tájékoztatásnak magában kell foglalni az állandó munkahelyet, ennek hiányában a munkavállaló munkakörében szokásos munkavégzési helyet, továbbá arról is tájékoztatni kell a munkavállalót, ha a munkavégzés helyéről szabadon dönthet.

A módosítást követő új szabályozás szerint a munkába lépéstől számított legkésőbb hét napon belül szükséges a munkáltatónak írásban tájékoztatni a munkavállalót a munkahelyről, kivéve, ha ezen időpontig a munkaszerződés írásba foglalása megtörtént, és az a megfelelő információkat tartalmazza. Ennek alapja, hogy az Mt. 46. § (2) bekezdése alapján nem terheli a munkáltatót tájékoztatási kötelezettség olyan munkafeltételről, amelyben a felek írásban kifejezetten megállapodtak. Álláspontom szerint azonban továbbra sem ideális az Mt. 46. § (1) bekezdésében rögzített valamennyi rendelkezést munkaszerződésben rögzíteni a tájékoztató helyett, mivel (i) a munkaszerződés csak a felek közös akaratával módosítható, a munkáltató által

¹³ Az Mt. 46. §-ban foglaltakon túlmenően tájékoztatni kellett a munkavállalót a munkáltató általi ellenőrzés, valamint a számítástechnikai vagy elektronikus eszköz használata korlátozásának szabályairól is. Ez a rendelkezés a távmunkára vonatkozó fogalom változásra tekintettel (is) kikerült a törvény szövegéből.

¹⁴ Az Mt. 50. (1) bekezdés a) és az Mt. 50. § (3) bekezdése alapján.

¹⁵ Lőrincz György: A munkaszerződés. In: Kozma Anna – Lőrincz György – Pál Lajos: *A munka törvénykönyvének magyarázata*. ORAC Kiadó, Budapest, 2020. 172. o.

¹⁶ Az Mt. 46. § (1) bekezdés c) pontja pontjának magyarázata.

¹⁷ Az Mt. 46. § (1) bekezdés e) pontjának magyarázata.

egyoldalúan nem (ii) munkáltatói oldalon problémát jelenthet, hogy a munkaszerződés annak terjedelme okán növeli az adminisztrációs hibákból eredő jogviták esélyét is. Ezért célszerű a tájékoztatót már a munkaszerződés mellékleteként¹⁸ – de nem annak elválaszthatatlan részeként, ahogyan arra Horváth István is rámutatott¹⁹ – a munkavállaló rendelkezésére bocsátani.

A munkaidőre vonatkozó munkafeltételek körében a munkavállalót tájékoztatni kell a napi munkaidő tartamáról, a hét azon napjairól, amelyekre munkaidő osztható be, a beosztás szerinti napi munkaidő lehetséges kezdő és befejező időpontjáról, a rendkívüli munkaidő lehetséges tartamáról, valamint a munkáltató tevékenységének sajátos jellegéről. Ez utóbbi alatt értendő, ha a munkáltató a tevékenységét megszakítás nélküli, valamint több műszakos rendben, vagy idényjelleggel fejezi ki. A rendelkezés célja, hogy a többnyire vagy teljes mértékben nem kiszámítható munkarendben foglalkoztatott munkavállalók számára is biztosítsa a minimális kiszámíthatóságot. Az Irányelv 4. cikke a fentieket hangsúlyozandó különválasztja a teljes mértékben vagy többnyire kiszámítható munkarendben foglalkoztatottak és az egyáltalán nem kiszámítható vagy többnyire nem kiszámítható munkarendben foglalkoztatottak körét.

A kötetlen munkarend fogalomkörét az Irányelv nem ismeri, így az nem is tartozik az Irányelv hatálya alá, ezen túl pedig a magyar munkajog rendszerében minden más foglalkoztatási forma kiszámítható munkarendben történik az Irányelv fogalomrendszere szerint. A kibővített írásbeli tájékoztatási kötelezettség általános jelleggel, valamennyi munkavállaló esetében alkalmazandó.²⁰

III.3. A munkaviszony megszüntetésével összefüggő szabályok ismertetése²¹

Az Irányelv előírja a munkaviszony megszüntetésével összefüggő eljárással kapcsolatos információk, továbbá a felmondási idő tartamának írásbeli közlését a munkavállaló felé a munkaviszony létesítés során. Az Irányelv szerint a tájékoztatásnak ki kell terjednie a munkaviszony megszüntetését követő, a munkáltató és a munkavállaló által betartandó eljárásra, ideértve a formai követelményeket és a felmondási idők tartamát, illetőleg, ha a felmondási idő hossza a tájékoztatás időpontjában nem állapítható meg, úgy a felmondási idők meghatározásának módszerét.

A korábbi szabályozás szerint csak a munkáltatóra és a munkavállalóra irányadó felmondási idő megállapításának szabályairól kellett csak tájékoztatni a munkavállalót, ami a módosítás alapján kibővült egy sokkal szélesebb körrel.

Az Irányelv szövege alapján álláspontom szerint alapvetően elegendő lehetett volna a munkavállalót a munkaviszony megszüntetésével összefüggő igényérvényesítés

¹⁸ Már csak az Irányelv 5. cikke alapján, amely szerint a munkavállaló számára az első munkanaptól számított egy hónapon belül egy dokumentum formájában egyedileg kell megadni a tájékoztatást.

¹⁹ Horváth István: Új év, új munkajogi szabályokkal, - milyen változást hoz két uniós irányelv jogharmonizációja a Munka törvénykönyvében? Magyar Jogász Egylet Munkajogi Szakosztálya. Budapesti Ügyvédi Kamara. 2022. december 8.

²⁰ Az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2022. évi LXXIV. törvény indokolása <https://www.parlament.hu/irom42/01845/01845.pdf> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

²¹ Az Mt. 46. § (1) bekezdés i) pontjának magyarázata.

szabályairól, az igényérvényesítés kezdeményezésének határidejéről, valamint az Mt. 80. § rendelkezése²² szerinti körről tájékoztatni. Az átültetés során azonban sokkal nagyobb halmazzt érintően bővült ki a kör: az Mt. alapján a munkaviszony megszüntetésére irányuló szabályok ismertetésének kötelezettségével. Ez a kör már sokkal szélesebb szabályrendszert ölel fel, mint a munkaviszony megszüntetését követő, a munkáltató és a munkavállaló által betartandó eljárás.

A munkáltatók egy része a jogszabályi rendelkezésekre történő hivatkozással szemben, inkább a szövegszerű tájékoztatást preferálja. A „*munkaviszony megszüntetésére irányuló szabályok*” köre azonban oly annyira tág kör, hogy álláspontom szerint e kötelezettségnek már érdemes inkább a munkaviszonyra vonatkozó szabály megjelölése útján, vagy azzal vegyesen eleget tenni. Ezt a lehetőséget az Mt. a munkaviszony megszüntetése tárgyában nyújtandó tájékoztatási szabályokkal összefüggésben egyébként megengedi.²³

III.4. A munkáltató képzési politikája²⁴

Az Irányelv általános rendelkezései alapján lehetővé kell tenni, hogy a munkáltató olyan módon nyújtson tájékoztatást a munkavállalónak az általa biztosított képzésekre való jogosultsággal kapcsolatban, hogy abból a munkavállaló számára nyilvánvaló legyen az évente képzésre igénybe vehető napok száma, illetve a munkáltató általános képzési politikája.

A vállalatok életében a képzési és továbbképzési tevékenységek elengedhetetlenek, azok lehetősége pedig ösztönzően hat a munkavállalókra. Nyilvánvalóan eltérő a képzési politikája egy mikrovállalkozásnak, egy kis- és közepes vállalkozásnak, illetőleg az is lehetséges, hogy egy mikrovállalkozás vagy egy KKV egyszerűen nem rendelkezik képzési politikával. Ugyanakkor a hazai nagyvállalati kultúrában már nagyobb valószínűséggel találkozunk a munkáltató képzési politikájára vonatkozó szabállyal vagy kódexszel.

Az Európai Unió számos vívmányával támogatja²⁵ a tagállamokat abban, hogy a nemzeti munkavállalók is felzárkózhassanak az ún. *life long learning*²⁶ jelenségnek megfelelően. Ugyanakkor egy 2013-as tanulmány egyértelműen megállapította, hogy a magyarországi munkáltatói képzések kapcsán az akkor várt előrelépések a 2008-as gazdasági válság

²² A munkavállaló munkaviszonya megszüntetésekor (megszűnésekor) munkakörét az előírt rendben köteles átadni és a munkáltatóval elszámolni. A munkakörátadás és az elszámolás feltételeit a munkáltató köteles biztosítani. A munkaviszony felmondással történő megszüntetésekor legkésőbb az utolsó munkában töltött naptól, egyébként legkésőbb a munkaviszony megszűnésétől számított ötödik munkanapon a munkavállaló részére ki kell fizetni a munkabérét, egyéb járandóságait, valamint ki kell adni a munkaviszonyra vonatkozó szabályban és egyéb jogszabályokban előírt igazolásokat.

²³ Az Mt. 46. § (3) bek.: az (1) bekezdés e)-i) pontjában előírt tájékoztatás munkaviszonyra vonatkozó szabály rendelkezésre hivatkozással is megadható.

²⁴ Az Mt. 46. § (1) bekezdés j) pontjának magyarázata.

²⁵ <https://allplatform.eu/> és <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/lifelonglearning/> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

²⁶Németh Balázs: *A lifelong learning paradigmájának fejlődéstörténete*. Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar. Pécs, 2011. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/life_long_learning/4_a_lifelong_education_fogalma.html (Letöltve: 2023. 01. 20.).

okán nem következtek be.²⁷ Noha a területen az elmúlt tíz évben fejlődés látható, kérdéses, hogy az Európai Unió által nyújtott támogatások útján, és az Mt. módosítása alapján esetlegesen nagyobb fókuszba kerülhetnek-e a képzési lehetőségek, várható-e jelentősebb fejlődés ezen a területen vagy a munkáltatók egy része rövidre zárja a tájékoztatót és gyakorlati folyamatait azzal, hogy nincs alkalmazott képzési politikája.

Ezen túlmenően az Mt. 46. § módosított rendelkezésének a tájékoztatás során ki kell terjedni azokra a képzésekre is, amelyek biztosítására uniós vagy nemzeti jog, vagy kollektív szerződés kötelezi a munkáltatót. Úgy vélem, hogy ebben a körben elegendő a munkavállalót általánosságban tájékoztatni, nem kell tehát felsorolni valamennyi jogszabályi kötelezettségen alapuló oktatást, képzést, a jogszabályi kötelezettségen alapuló képzésekre azonban mindenképpen szükséges utalni.

III.5. A közterhek megfizetése, a szociális biztonság kapcsán nyújtott tájékoztatás²⁸

Az Irányelv alapján – amennyiben ez a munkáltató felelőssége – a munkaviszonyhoz kapcsolódó társadalombiztosítási járulékokat – ahogy az jogalkotó fogalmaz – „megkapó” társadalombiztosítási szervek kilétéről, valamint a szociális biztonsággal kapcsolatos, a munkáltató által biztosított védelemről is tájékoztatni kell a munkavállalót.

A módosító törvényhez fűzött indokolás alapján²⁹ a társadalombiztosítási rendszerekre vonatkozó tájékoztatásnak tartalmaznia kell azon intézmények adatait, amelyek részére a munkáltató a munkaviszonnyal kapcsolatos közterhet megfizeti. Köztehernek minősülnek a betegségi, anyasági, apasági és szülői ellátásokhoz, a munkahelyi balesetek és a foglalkozási megbetegedések esetén nyújtott ellátásokhoz, továbbá az öregségi, a munkaképtelenségi, a túlélő hozzátartozói és álláskeresői ellátásokhoz, az előnyugdíj-ellátáshoz és a családi ellátásokhoz kapcsolódó társadalombiztosítási járulékok.

A munkáltatók Magyarországon jelenleg minden munkaviszonnyal kapcsolatos közterhet egy szerv részére fizetnek meg, a Nemzeti Adó-és Vámhivatalnak,³⁰ így a tájékoztatóban ezt szükséges rögzíteni.

IV. Összefoglaló

Noha az Irányelvet nem ültették át határidőben a hazai jogrendszerbe, a jogalkotó a Módtv5. rendelkezései alapján kereste a megoldási lehetőségeket a késedelem kompenzálására.

Az átültetés kapcsán az Mt. 46. § (1) bekezdése kiegészült az Irányelv által megjelölt munkafeltételekkel, valamint a tájékoztatásra vonatkozó jogszabályi rendelkezés annak

²⁷ Barizsné Hadházi Edit: *Vállalatok képzési magatartása*. Debreceni Egyetem, Közgazdaság-és Gazdaságtudományi Kar. http://acta.bibl.u-szeged.hu/30251/1/vikek_011_085-093.pdf (Letöltve: 2023. 01. 20.).

²⁸ Mt. 46. § (1) bekezdés k) pontjának magyarázata.

²⁹ Az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2022. évi LXXIV. törvény indokolása <https://www.parlament.hu/irom42/01845/01845.pdf> (Letöltve: 2023. 01. 20.).

³⁰ Horváth: i.m.

teljes struktúráját tekintve is módosult. Ennek célja az egyes munkafeltételek alapján a logikai összhang megteremtése volt, így javasolt a munkáltatóknak a törvény logikáját követni az alkalmazott Mt. 46. § rendelkezése szerinti tájékoztatók elkészítése során.

Melléklet:

ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT

Az Mt. szabályai 2022. december 31. napjáig	Az Mt. szabályai 2023. január 1. napjától
<p>46. § (1) A munkáltató legkésőbb a munkaviszony kezdetétől számított tizenöt napon belül írásban tájékoztatja a munkavállalót</p> <p>a) a napi munkaidőről, b) az alapbéren túli munkabérről és egyéb juttatásokról, c) a munkabérről való elszámolás módjáról, a munkabérfizetés gyakoriságáról, a kifizetés napjáról, d) a munkakörbe tartozó feladatokról, e) a szabadság mértékéről, számítási módjáról és kiadásának, valamint f) a munkáltatóra és a munkavállalóra irányadó felmondási idő megállapításának szabályairól, továbbá g) arról, hogy a munkáltató kollektív szerződés hatálya alá tartozik-e, valamint h) a munkáltatói jogkör gyakorlójáról.</p>	<p>46. § (1) A munkáltató legkésőbb a munkaviszony kezdetétől számított hét napon belül írásban tájékoztatja a munkavállalót</p> <p>a) a munkáltatói jogkör gyakorlójáról, b) a munkaviszony kezdetéről, tartamáról, c) a munkahelyről, d) a munkakörbe tartozó feladatokról, e) a napi munkaidő tartamáról, a hét azon napjáról, amelyekre munkaidő osztható be, a beosztás szerinti napi munkaidő lehetséges kezdő és befejező időpontjáról, a rendkívüli munkaidő lehetséges tartamáról, a munkáltató tevékenységének sajátos jellegéről (90. §), f) a munkabérről való elszámolás módjáról, a munkabérfizetés gyakoriságáról, a kifizetés napjáról, g) az alapbéren túli munkabérről és egyéb juttatásokról, h) a szabadságnapok számáról, számítási módjáról és kiadásának szabályairól, i) a munkaviszony megszüntetésével összefüggő szabályokról, különösen a felmondási idő megállapításának szabályairól, j) a munkáltató képzési politikájáról, a munkavállaló által igénybe vehető képzésre fordítható idő tartamáról, k) a hatóság megnevezéséről, amely részére a munkáltató a munkavissonnyal kapcsolatos közterhet megfizeti, valamint l) arról, hogy a munkáltató kollektív szerződés hatálya alá tartozik-e.</p>
<p>(2) Az (1) bekezdés a)-c), és e)-f) pontjában előírt tájékoztatás</p>	<p>(2) Nem terheli a munkáltatót tájékoztatási kötelezettség olyan</p>

<p>munkaviszonyra vonatkozó szabály rendelkezésére történő hivatkozással is megadható.</p>	<p>munkafeltételről, amelyben a felek írásban kifejezetten megállapodtak.</p>
<p>(3) Ha a munkaviszony tizenöt nap eltelte előtt megszűnik, a munkáltató az (1) bekezdésben foglalt kötelezettségét a 80. § (2) bekezdésében meghatározott időpontban köteles teljesíteni.</p>	<p>(3) Az (1) bekezdés e)-i) pontjában előírt tájékoztatás munkaviszonyra vonatkozó szabály rendelkezésére hivatkozással is megadható.</p>
<p>(4) A munkáltató megnevezésének, lényeges adatainak, továbbá az (1) bekezdésben meghatározottak változásáról a munkavállalót a változást követő tizenöt napon belül írásban tájékoztatni kell.</p>	<p>(4) Ha a munkaviszony hét nap eltelte előtt megszűnik, a munkáltató az (1) bekezdés szerinti kötelezettségét a 80. § (2) bekezdésében meghatározott időpontban teljesíti.</p>
<p>(5) Nem terheli a munkáltatót a tájékoztatási kötelezettség - az (1) bekezdés h) pontját kivéve -, ha a munkaszerződés alapján a) a munkaviszony tartama az egy hónapot, vagy b) a munkaidő a heti nyolc órát nem haladja meg.</p>	<p>(5) A munkáltató az (1) bekezdésben, továbbá a 23. § (2) bekezdésében meghatározottak változásáról a munkavállalót legkésőbb a változás hatálybalépésének időpontjában írásban tájékoztatja. Nem terheli a munkáltatót tájékoztatási kötelezettség, ha a tájékoztatást a (3) bekezdés szerint adta meg.</p>
<p>-</p>	<p>(6) Nem terheli a munkáltatót tájékoztatási kötelezettség – az (1) bekezdés a) pontját és a 193. § szerinti foglalkoztatást kivéve –, ha a napi munkaidő a fél órát nem haladja meg.</p>

Selnicean László:¹
Vármegye: a történeti alkotmány újabb vívmánya?²

Magyarországon 2023. január 1-jétől a közigazgatás alapvető területi egységét jelentő „megye” elnevezést az 1949-ig használt „vármegye” váltotta fel. A jogalkotó a változást a történelmi hagyományokra és a történeti alkotmányunk vívmányaira vezeti vissza. Állítása szerint a vármegye a történeti alkotmányunk vívmánya, miközben az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint erről az Alkotmánybíróságnak kell nyilatkoznia. Kérdésként merül fel, hogy e körben vajon az Alkotmánybíróság elfogadná-e a jogalkotó által kínált értelmezést a vármegyék kitüntetett szerepét illetően. A rendhagyó preambulumból funkcionáló Nemzeti hitvallásban a jogalkotó több fontos fogalmat használt, azonban a történeti alkotmány fogalmával adós maradt, mi több, értelmezési fogódzókat sem adott ahhoz. Vajon mit jelent ez a fogalom? És mi tartozik annak vívmányai közé? A szerző tanulmányában a változás indokait kívánja feltárni, és jogtudományi szempontból vizsgálja, hogy a vármegye milyen jelentéstartalommal bír a történeti alkotmányunk vívmányai sorában.

I. Bevezető

Az Országgyűlés 2022. július 19-én elfogadta Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) tizenegyedik módosítását, amely – egyebek mellett – tartalmazza az ország területi tagozódására vonatkozó rendelkezések megváltoztatását is. Ennek következtében a megyék elnevezése 2023. január 1-jétől vármegyékre változik. Azonban nem kizárólag a megyék elnevezése módosul. Ugyanekkor fogadták el a *Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról* szóló T/360. számú törvényjavaslatot is, amely azt a változást hozta, hogy a kormány megbízottakat ettől kezdődően főispánnak nevezik. Ez utóbbi rendelkezés már 2022. július 28-án hatályba lépett.

A fővárosi és megyei kormányhivatalokat a *kormányzati igazgatásról* szóló 2018. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Kit.) 2. § (4) bekezdése területi kormányzati igazgatási szervekként, az Alaptörvény 17. cikk (3) bekezdése pedig általános hatáskörű területi államigazgatási szervként jellemzi. A Kit. 41. § (1) bekezdése 2022. július 27-éig úgy rendelkezett, hogy a kormányhivatalt kormány megbízott vezeti. A fent hivatkozott módosítás eredményeként immáron a kormányhivatal élén a főispán áll, és 2023. január

¹ Nemzeti Községi Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, egyetemi tanársegéd; Nemzeti Községi Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közigazgatástudományi Doktori Iskola, PhD hallgató.

² Az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

1-jétől kezdődően pedig a fővárosi és megyei kormányhivatalok elnevezése is a korábbi korokhoz igazodik: ezek fővárosi és vármegyei kormányhivatalokként működnek tovább.

Rövid tanulmányomban a változás indokait kívánom feltárni, és jogtudományi szempontból vizsgálom, hogy a vármegye milyen jelentéstartalommal bír a történeti alkotmányunk vívmányai sorában.

II. A változás indokai

A jogalkotó a megyék elnevezését érintő változást a *Magyarország Alaptörvényének tizenegyedik módosításáról* szóló T/361. számú törvényjavaslat indokolásában a történelmi hagyományokra, a történeti alkotmányunk vívmányaira vezeti vissza. A magyar közigazgatás alapvető területi egységei az államalapítástól kezdődően egészen 1949-ig a vármegyék voltak. Emlékeztet arra, hogy a vármegye szó használatát a korábbi magyar alkotmányos és államigazgatási rendszerrel teljesen szakítani kívánó diktatórikus kommunista rendszer szüntette meg. Az indokolás szerint a vármegye szó használatának a mai magyar jogrendbe történő visszaállítása azt biztosítja, hogy az ezeréves magyar államiság alkotmányos hagyományai e formában is tovább éljenek. Rögzíti továbbá, hogy a vármegye szó használata a nemzeti összetartozás eszméjét, közös történelmi emlékeink megőrzését és egyben a magyar demokrácia nemzeti karakterét is erősíti. Végül az indokolás szerint a vármegye kifejezés használatával jobban hangsúlyozható, hogy a magyar államszervezés és államszerkezet központi gondolati motívuma a nemzeti szuverenitás és ezen keresztül az európai civilizáció sarokköveinek megvédése.

A jogalkotó a T/360. számú törvényjavaslat 51. §-ához fűzött indokolásában a kormány megbízott elnevezés főispánra történő módosítását hasonló okokra alapítja: a történelmi hagyományok tiszteletére és újjáélesztésére. Álláspontja szerint a főispán kifejezés visszaépítése a magyar jogrendbe lehetőséget teremt arra, hogy a mai magyar közigazgatás több szállal kötődjön a kommunizmus előtti magyar államigazgatás fogalmi készletéhez, és ezáltal az ezeréves magyar államiság alkotmányos hagyományai e formában is továbbéljenek. Az indokolásban nemzetközi kitekintés ugyancsak szerepel: az európai országok esetében is számos példát találunk korábbi korokba visszanyúló kifejezések modern kori használatára. Az angolszász országokban több helyen a mai napig is használják a helyi önkormányzatok választott vezetőire az Alderman (a londoni City, Dél-Afrika, Kanada egyes kisebb települései) kifejezést, ami városatyát jelent és egy szép, régies, a hivatás szakralitását megragadó szinonimája a bürokratikusabb hangzású és érzelmű polgármester szónak. Hasonló példa, hogy Hollandiában a területi közigazgatásban végrehajtó pozíciót betöltőket nem tanácsosnak, hanem Wethoudernek, magyarra fordítva jogtartónak (jogbírónak) hívják.

III. A történeti alkotmányunk és annak vívmányai

Az Alaptörvény Nemzeti hitvallása szerint „[t]iszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait”, valamint az Alapvetés című rész R) cikk (3) bekezdése alapján „[a]z

Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.” E szabály értelemszerűen nemcsak az alkotmánybíróvá, hanem a bírósági jogértelmezésre is irányadó, meghatározza az értelmezés szélső kereteit: az Alaptörvény adott szabályának célját, a Nemzeti hitvallást és a történeti alkotmány vívmányait tekinti olyan keretnek, amelyet a jogértelmezés semmilyen körülmények között nem hághat át.³

A T/361. számú törvényjavaslat 3. cikkhez fűzött indokolás a vármegyét a történeti alkotmány vívmányai körébe sorolta. Az Alaptörvény 28. cikke szerint a jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Bár az Alaptörvény Alapvetés C) cikk (3) bekezdése, az R) cikk (2) bekezdése és a T) cikk (2)-(3) bekezdése alapján az Alaptörvény nem jogszabály, ugyanakkor a Nemzeti hitvallás utolsó előtti bekezdése szerint az Alaptörvény a jogrend alapja,⁴ így a hozzá fűzött indokolásban szereplő állítást – mint az alkotmányozó szándékának egyik lehetséges megismerési forrását – nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A rendhagyó preambulumként funkcionáló Nemzeti hitvallásban a jogalkotó több fontos fogalmat⁵ használt, azonban a történeti alkotmány fogalmával adós maradt, mi több, értelmezési fogódzókat sem adott ahhoz.⁶ E hiányt Halász Iván és Schweitzer Gábor meglepőnek tartja, figyelemmel arra, hogy a fent idézett R) cikk (3) bekezdés a történeti alkotmány vívmányainak fontos helyet biztosított az egész dokumentum értelmezése során, ezáltal azt is beemelte az alkotmányos rendbe.⁷

A történeti alkotmány fogalma a jogtörténeti irodalomban használt kifejezés,⁸ azt 1949-től⁹ sokan egészen a vérszerződésig vezetik vissza. Horváth Attila szerint a történeti alkotmány folyamatosan fejlődött, újabb és újabb jogintézményekkel bővült, mivel az egyén egyre többet várt a közösségtől és az egész közösség az államhatalomtól. A több évszázados szerves fejlődés révén egyre jobban idomult a társadalom érdekeihez és az állampolgárok is egyre inkább azonosultak vele.¹⁰

De melyek a történeti alkotmányunk vívmányai? E fogalom újdonság, a tételes jog az Alaptörvény hatálybalépése előtt nem ismerte, legfeljebb a történeti alkotmány hatálya

³ Az Alaptörvény 28. cikkének alkalmazása a gyakorlatban tárgykörre felállított joggyakorlat-elemző csoport Összefoglaló véleménye 57. o.

⁴ A Kúria töretlen gyakorlatával egyezően, lásd Pfv.V.20.241/2022/6. és Gfv.VI.30.440/2021/6. számú határozatok.

⁵ A jogalkotó meghatározta például a magyar politikai közösség és a népuralom fogalmát is.

⁶ Halász Iván – Schweitzer Gábor: „Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között” – Az Alaptörvény önmeghatározási kísérlete. In: Patyi András (szerk.): *Rendhagyó kommentár egy rendhagyó preambulumról: Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 487. o.

⁷ Uo.

⁸ Azzal, hogy egyaránt léteznek az értelmezési keretet időben tágító és szűkítő nézetek is.

⁹ A 31/2013. (X. 28.) AB határozat megfogalmazása által megerősítetten: „a hagyományos értelemben vett – 1949 előtti – történeti alkotmány”.

¹⁰ Horváth Attila: Az alkotmányozáshoz. A magyar történeti alkotmány tradíciói. *Alkotmánybíróvá Szemle*, 2011/1. 45-57. o.

alatt keletkezett jogelvekre, vagy történeti előzményekre utaltak. Sólyom László az Alaptörvény hatálybalépését követően azt a markáns értelmezést képviselte, hogy a vívmányok az Alkotmánybíróság húsz éves joggyakorlatát jelenthetik.¹¹ Stumpf István úgy véli, az minősíthető vívmánynak, amit a mércéül szolgáló demokratikus, jogállami utókor – az ideiglenes Alkotmány, az elmúlt két évtized alkotmánybírósági joggyakorlata, továbbá az ezekre ráépülő Alaptörvény – is igazol.¹² Horváth Attila szerint kétségtelen, hogy a vívmány kifejezés eddig nem terjedt el a magyar jogi szakirodalomban, a szó az európai jogirodalomból – *acquis communautaire* – származhat. Úgy véli, a jogalkotó szándéka arra irányult, hogy „olyan alkotmányos elveket alkalmazzunk, amelyek kiállták az idők próbáját.”¹³

A fogalom az Alaptörvényben kizárólag a Nemzeti hitvallás és az R) cikk idézett részeiben tűnik fel. A kérdésre az Alaptörvény indokolása sem ad eligazítást, csupán annyit tartalmaz, hogy a mai R) cikkben foglalt értelmezési szempontok elsődlegesek, azonban nem zárják ki a jogértelmezés egyéb kialakult formáit.¹⁴ Kritikus szemléletek szerint¹⁵ a történeti alkotmány vívmányai „egy nehezen megfogható, homályos értékhalmoz.”¹⁶

Szmodis Jenő szerint sem határozza meg a jogalkotó közelebről a történeti alkotmányunk vívmányait az Alaptörvényben, azonban elmélete szerint a történeti alkotmány vívmányai alatt alapvetően szabadságjogokat kell érteni. Ez egyfelől abból következik, hogy közjogi kontextusban a vívmány a dolog természetéből adódóan elsősorban bizonyos kivívott jogokat jelenthet. Másfelől e jogok kifejezetten szabadságjogi természetűek, hiszen a történeti alkotmány szellemétől és szabályozási körétől még távol állt, hogy szociális, kulturális jogokról emlékezzen meg. A gazdasági jogok pedig a történeti alkotmány kontextusában legfeljebb csak nemesi adómentességre vonatkoztatva értelmezhetők, ám azt a közteherviselés alkotmányos vívmánya felülírta. A kivívott jogok a történeti alkotmány kontextusában így gyakorlatilag a szabadságjogokra korlátozódnak.

Varga Zs. András szerint a vívmány, mint minden jogi fogalom, bizonytalan tartalmú, és *a priori* nem határozható meg, hogy mi tartozik a történeti alkotmányunk vívmányai közé. Kézenfekvő, ha úgy véljük, hogy a vívmány fogalma az Alaptörvény értelmében valami hasonló, mint az európai jog *acquis communautaire* fogalma: utóbbi a közösségi értékrend (konkrét jogszabályok szintjén is) már elért eredménye. Ebben a kontextusban

¹¹ Sólyom László: Előszó. Az alkotmányos kultúra szerepe. In: Jakab András: *Az új Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei*. ORAC Kiadó, Budapest, 2011, 11-14. o.

¹² Stumpf István: Az alkotmánybíróság a régi és az új alkotmányos erőtérben. In: Zakariás Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági törvény kommentárja*. Pázmány Press, Budapest, 2022, 27-39. o.

¹³ Horváth Attila: „Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország állami folytonosságát és a nemzet egységét”. In: Patyi András (szerk.): *Rendhagyó kommentár egy rendhagyó preambulumról: Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 362. o.

¹⁴ a T/2627. számú javaslat Q. cikkhez fűződő indokolása.

¹⁵ Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. *Közjogi Szemle*, 2011/3., 1-13. o.

¹⁶ Kéri Veronika: Gondolatok az alkotmányos identitásról. *Magyar Jog*, 2017/7-8., 396-404. o.

a történeti alkotmányuk vívmányai is a közös európai értékrend konkrét jogszabályokban és állami gyakorlatba már elért (megvalósult) eredménye. Továbbá alapvető jogok, és hozzájuk tapadó magánjogi alanyi jogosultságok olyan lényeges tartalmát hordozzák vagy hordozhatják, amelyeket törvény nem korlátozhat, és ha jogállami körülmények között beszélünk róluk, az Alaptörvény maga sem korlátozhatja.¹⁷

Orbán Endre is egyetért azzal, hogy a történeti alkotmány vívmányai fogalom egyértelműsége megkérdőjelezhető, különösen arra tekintettel, hogy alkotmánytörténeti szótárunkban nem ismert a vívmány kifejezés. Azonban egy tágabb kontextusba kitékintve – összhangban Varga Zs. András álláspontjával – az uniós jogi anyag teljességéhez, az *acquis communautaire*-hez jutunk. Úgy véli, hogy ennek transzponálása történhetett meg a történeti alkotmány vívmányai esetén, ami mellett az a nem jogi érv szólhat, hogy egyrészt a „vívmány” kifejezés egyszerűen jól hangzik, másrészt olyan praktikus értelmezési következménye lehet, hogy szűrő fogalomként használható a történeti alkotmányból nem kívánt elemek kizárására.¹⁸

Ezzel szemben elképzelhető a vívmány szónak a történeti alkotmány fogalmát tágító értelmezése is, összhangban az uniós *acquis* használatával, amely Gera Anna szerint az írott források mellett kiterjeszti a jogforrások körét az Európai Unió szereplőinek szokásaira, intézkedéseire is.¹⁹

A 33/2012. (VII. 17.) AB határozat szerint azt, hogy mi tartozik a történeti alkotmányból a vívmányok közé az Alaptörvény alapján, az Alkotmánybíróságnak kell megállapítania. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem tisztázott sem az elméleti tartalma, sem a gyakorlati alkalmazhatósága. Ugyanebben a határozatában az Alkotmánybíróság rögzítette: a bírói függetlenség elve, ennek elemeivel együtt, minden kétséget kizáróan vívmány, valamint megállapította, hogy a bírói függetlenség és az ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik. Az Alkotmánybíróság ezt az álláspontját a 3015/2014. (II. 11.) AB végzésben és a 25/2013. (X. 4.) AB határozatban is kifejezte.²⁰ A 28/2014. (IX. 29.) AB határozat a sajtószabadságot sorolta minden kétséget kizáróan a történeti alkotmányunk vívmányai közé.²¹

Bár az Alkotmánybíróság indokolásából²² az vezethető le, hogy a történeti alkotmány és a történeti alkotmány vívmányai fogalmakat meg kell különböztetni, azonban az AB határozat [75] bekezdése választ adhat arra, hogy a jogalkotó miért emelte a vármegyét a

¹⁷ Varga Zs. András: Történeti alkotmányunk vívmányai az Alaptörvény kógens rendelkezésében. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/4., 87-89. o.

¹⁸ Orbán Endre: Az Alaptörvény paradoxonjai. Átmenetből? Átmenetbe! *Közjogi Szemle*, 2013/2., 51-58. o.

¹⁹ Gera Anna: Történeti alkotmányunk vívmányai az Alaptörvény speciális rendszerében. *MTA Law Working Papers*, 2021/6., 13. o.

²⁰ Vörös Imre: A történeti alkotmány az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Közjogi Szemle*, 2016/4., 44-57. o.

²¹ Az Alkotmánybíróság által 2019-ig megállapított vívmányok összefoglalását adja: Orbán Endre: *Alkotmányos identitás az Európai Unióban*. TK JTI, Budapest, 2020. 442 lj.

²² 33/2012. (VII. 17.) AB határozat [74] bekezdés: „[e]z a szabály nem önmagában a történeti alkotmányt, hanem annak vívmányai jelentőségét hangsúlyozza.”

történeti alkotmány vívmányai sorába. Eszerint „[a] magyar történeti alkotmány konszolidált értelmezésének minimumához tartozik annak elfogadása, hogy a XIX. században végbement polgári átalakulást konstituáló törvények a történeti alkotmány részét képezik. E törvények teremtették meg – nem jelentéktelen előzmények után – azt a szilárd jogintézményi alapot, amelyre a modern jogállam épül. Amikor tehát az Alaptörvény mintegy ablakot nyit közjogunk történeti dimenziójára, ráirányítja a figyelmet azokra az intézménytörténeti előzményekre, amelyek nélkül mai közjogi viszonyaink és általában jogi kultúránk gyöker nélküliek lennének. Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben az új helyzetben rendkívüli, mondhatni történelmi: a konkrét ügyek vizsgálatakor kötelezően be kell emelnie kritikai horizontjába a jogi intézménytörténet releváns forrásait.”²³ Abban szinte teljes egyetértés mutatkozik, hogy a történeti alkotmányfejlődés végpontja az 1949-es kartális alkotmány elfogadása volt,²⁴ az Alkotmánybíróság tehát a történeti alkotmány vívmányait 1949-ig vizsgálja.²⁵ Mindazonáltal az Alkotmánybíróság gyakorlatát elemezve kritikaként fogalmazható meg, hogy a történeti alkotmányunk vívmányaként való azonosítás szabályai és lépései kidolgozatlanok.²⁶

IV. Különböző korszakok vármegyéi – a történelmi hagyományok

A történelmi hagyományokra történő hivatkozás kevesebb magyarázatot igényel. A vármegyék általános jellemzésére az alábbiakban Stipta István megállapításait hívom segítségül. Ezek alapján a magyar vármegyerendszer a rendi korszak alapintézményeként évszázadokon át szolgálta a kiváltságolt társadalmi csoport érdekeit, ellátta a területi adminisztrációt és jelentős szerepet játszott a helyi igazságszolgáltatásban is. Közvetítette az uralkodói érdekeket, de viharos történelmi korszakokban gyakran szembehelyezkedett az abszolutisztikus törekvésekkel, látványosan, zajosan megtagadta a koronázást, vagy – a közigazgatás ősi fegyverével élve – csendesen szabotálta a „nem tetsző” rendelkezések végrehajtását. Hazánk történetének egyes szakaszaiban valódi „védbástya” volt, egy elkülönült, zárt világ, amely az előjogok mellett őrizte nemzetiségünket, önállóságunkat.²⁷

Vármegyéről általában történeti értelemben nem beszélhetünk, arra figyelemmel, hogy a vármegye konkrét időszakokhoz kötött. Ebben az értelemben három típusa volt. A királyi vármegye I. István király idején a kiterjedt királyi birtokok szervezeti egysége volt: az elnevezés is arra utal, hogy a várak körül jöttek létre a közigazgatás egységei.

A királyi hatalom gyengülése következtében a királyi vármegye szerepét a XIII. században a nemesi vármegye vette át. A folyamatnak az Aranybulla volt az egyik

²³ 33/2012. (VII. 17.) AB határozat [75] bekezdés.

²⁴ Milánkovich András: *Vívmányok a gyakorlatban. Arsboni.* (elektronikus kiadvány) <https://arsboni.hu/vivmanyok-a-gyakorlatban/> (Letöltve: 2022. 12. 28.).

²⁵ Szakály Zsuzsa: A történeti alkotmány és az alkotmányos identitás az Alaptörvény tükrében. *Pro Publico Bono*, 2015/2. 27. o. http://real.mtak.hu/92610/1/2015_2.24-38..pdf (Letöltve: 2022. 12. 28.).

²⁶ Gere i.m. 21. o.

²⁷ Stipta István: *Vármegyei reform a törvényhozás előtt (1844-1848)*. In: Tóth Károly (szerk.): *In memoriam dr. Kovács István akadémikus, egyetemi tanár*. JATEPress Kiadó, Szeged, 1991, 315. o.

mérföldköve. A köznemesség megerősödésével a vármegye irányítása is átalakult, a nemesi vármegye önkormányzati jellegű, nem felülről szervezett, hanem egy társadalmi csoport, a nemesség által létrehozott intézmény. Az ispánt – később főispánt – ugyan továbbra is a király nevezte ki, de az alispánt és a szolgabírákat a nemesség választotta. A XIII. század közepétől 1848-ig beszélhetünk nemesi vármegyerendszeréről, ekkor megszűnt a nemesi vármegyék rendi karaktere.²⁸

A polgári kori vármegye az 1848 és 1950 közötti időszak vármegyerendszerét jelentette, egészen a tanácsrendszer bevezetéséig. A vármegye arculata lényegesen megváltozott ebben a korszakban, ugyanis egyesítette a királyi vármegyék centralizált karakterét és a nemesi vármegyék önkormányzati jellemzőit. A polgári állam kiépülésének idején a vármegye korábbi funkcióinak jelentős részét elvesztette, a dualizmus korától elfogadott törvényhatósági törvények következtében pedig állami kontroll mellett elsődlegesen területi önkormányzati szervként működött. Az állami akarat érvényesülését a vármegye és a törvényhatósági jogú város élén álló belügyminiszter által javasolt és uralkodó által kinevezett széles körű kinevezési és ellenőrzési jogosítványokkal felruházott főispán biztosította.²⁹

Ezt követően a Magyar Köztársaság Alkotmánya című 1949. évi XX. törvény közlönyállapot szerinti 29. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy „[a] Magyar Népköztársaság területe államigazgatási szempontból megyékre, járásokra, városokra, községekre tagozódik.” Ennek eredményeként a korábbi vármegyét mint területi egységet az államhatalmi szervként működő megye váltotta fel.

V. Záró gondolatok

A kifejtettek értelmében, a történeti alkotmányunk vívmányát – a történelmi hagyományokat, azok tiszteletét és újjáélesztését kritériumként figyelembe véve – az 1848-as polgári forradalmat, illetve az 1867-es kiegyezést követő időszak vármegyéje jelentheti. Azonban fontos észben tartani, hogy a körülöttünk lévő környezetet mozgások alkotják, a tudomány és a technológia folyamatosan fejlődik, következésképpen a társadalomban is újabb élethelyzetek alakulnak ki, így „az ezeréves magyar államiság alkotmányos hagyományait”, elmúlt korok fogalmát a jelen kor elvárásainak teljes mértékben megfeleltetni nem lehet.

Schweitzer Gábor szerint „nem ruházható fel napjainkban olyan jelentéstartalommal a történeti alkotmány időszakának egyetlen intézménye sem, amilyennel az akkoriban nem rendelkezett.”³⁰

²⁸ Szamel Katalin – Balázs István – Gajduschek György – Koi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. CompLex Kiadó, Budapest, 2012. (elektronikus kiadvány) https://mersz.hu/dokumentum/wk37_1/ (Letöltve: 2022. 12. 28.).

²⁹ Schweitzer Gábor: A múltat végképp visszaállítani? – Szélsőjegyzetek a vármegye és a főispán elnevezés tervezett újbóli bevezetéséről. *JTblog*. <https://jog.tk.hu/blog/2022/06/a-multat-vegkepp-visszaallitani> (Letöltve: 2022. 12. 28.).

³⁰ Uo.

A jogalkotó állítása szerint a vármegye a történeti alkotmányunk vívmánya, miközben az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint erről az Alkotmánybíróságnak kell nyilatkoznia. Kérdésként merül fel, hogy e körben vajon az Alkotmánybíróság elfogadná-e a jogalkotó által kínált értelmezést a vármegyék kitüntetett szerepét illetően.

Tóth Gábor Márton:¹

A közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelésére irányuló nemperes eljárásban az alapokirathoz kapcsolódó egyes kérdésekről²

I. Bevezetés: A probléma felvetése

A szerződéses kapcsolatokban, különösen a tartós, hosszú időn keresztül fennálló jogviszonyok esetén gyakori jelenség a kötelelem módosulása³, illetve annak a felek általi módosítása. E körbe tartoznak az úgynevezett finanszírozási típusú jogügyletek, ahol jellemzően az egyik szerződő fél a főszolgáltatása teljesítésével elől jár, míg a másik fél a főszolgáltatását időben elnyújtva, meghatározott időközönként, halasztva teljesíti. Az egyes hitelezők pénzügyi kitétsége⁴, valamint a szerződéskötéssel vállalt rizikó⁵, tehát az adós nem teljesítéséből adódó hátrányos következmények és veszélyek elkerülése, limitálása érdekében a hazai szerződési gyakorlatban is a klasszikus anyagi jogi hitelbiztosítékok⁶ alkalmazása mellett a modern piacgazdaság résztvevői a közjegyzői okiratot⁷ széles körben alkalmazzák.⁸

A közjegyzői ügyleti okirat a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjtv.) 112. §-a, illetve a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 23/C. §-a alapján a meghatározott törvényi feltételek fennállása esetén közvetlen bírósági végrehajtás elrendelésére alkalmas közokirat⁹. A

¹ Közjegyzőhelyettes (tartós helyettes, Budapest), jogi szakreferens (Magyar Országos Közjegyzői Kamara Jogi Iroda), e-mail: toth.gabor@kamara.mokk.hu.

² A jelen tanulmányban írottak nem tekinthetők sem alkalmazó közjegyző, sem pedig az alkalmazó szervezet jogi álláspontjának, azok mind kizárólag a szerző szakmai álláspontját tükrözik.

³ A kötelelem módosulását okozhatja magán a kötelmen túlmutatató jogi tény, például az egyik fél halála vagy jogutóddal való megszűnése (pl. öröklés, átalakulás), míg a módosítás alapulhat a felek konszenzusán (pl. szerződésmódosítás, tartozáselismerés, engedményezés) vagy éppen jogszabályi rendelkezésen (pl. az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény 3. §-a).

⁴ A kitétség alapvetően banküzemeltetési, a prudens működést érintő fogalom. A pénzügyi felügyelet hatálya alá nem tartozó, jellemzően magánszemély hitelezők esetén nincs relevanciája.

⁵ A rizikó gazdasági fogalmáról lásd: Bodzási Balázs: A hitelbiztosítékok jogi szabályozása és a gazdasági versenyképesség összefüggései, Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtani Intézet Versenyképesség Kutató Központ TM 53. számú műhelytanulmány, Budapest, 2012, 7. o.

⁶ Zálogjogok, óvadék, kezesség, garancia, továbbá ezeken túl más fiduciárisnak minősülő biztosítékok.

⁷ A közjegyzői okiratoknak két alapvető fajtája van. Az ügyleti okirat közhitelesen tanúsítja a jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényét, míg a ténytanúsító okiratban a közjegyző a jogi jelentőségű tényeket közhitelesen tanúsítja jegyzőkönyvi vagy záradéki formában [Kjtv. 111. §-a]. Jelen tanulmányban elsősorban a közjegyzői ügyleti okiratokról lesz szó, ugyanis a végrehajtás alapjául szolgáló okiratok (végrehajtandó okiratok) kizárólag ügyleti okiratok lehetnek [Fővárosi Bíróság P. 22.494/2003/64.]

⁸ Anka Tibor: A közjegyzők szerepe egy modern piacgazdaságban. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlemény*, 2006/1., 98. o.

⁹ A közvetlen bírósági végrehajtás elrendelésének törvény adta lehetősége természetesen nem jelenti a közjegyzői okiratba foglalt vagy a közjegyzői okiratba foglalt egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozással érintett jogügyletből eredő anyagi jogi követelés vonatkozásában az ítélt dolog (*res iudicata*) joghatályának a fennállását. Ezt a Kjtv. 2015.07.01. napjától hatályos 130/A. §-a kifejezetten rögzíti is, mely szerint a közokirat kiállítását az abban foglalt – vagy a közokiratba foglalt nyilatkozat alapjául szolgáló, illetve az

végrehajtható közjegyzői okirat tehát eljárásjogi eszköz, egyfajta *sui generis* eljárásjogi biztosító az okiratba foglalt kötelezettségnek.¹⁰ A banki gyakorlatban mindennaposá vált, hogy az egyes kölcsön-, illetve hitelszerződések rendelkezései alapján a hitelező közjegyzői okiratba foglalt adósi, illetve egyéb kötelezett¹¹ nyilatkozat hiányában nem fizeti ki az igényelt kölcsön összegét, illetve a hitelkeretet nem tartja, bocsátja az adós rendelkezésére.¹² A közjegyzői okiratok tehát úgynevezett folyósítási feltétellé váltak.

A felek között létrejövő jogviszonyok azonban – ahogy arra a fentiekben már utaltunk – a hitelező főszolgáltatásának a teljesítését, azaz az igényelt kölcsön rendelkezésre bocsátását, kihelyezését követően is fennállnak, sőt gyakran módosulnak is. A közjegyzői okirat nyújtotta biztonság a hitelezőket arra sarkallta, hogy a még meg nem szűnt, törlesztés alatt álló jogviszonyok módosulása, módosítása esetére a kötelelem aktuális tartalmának rögzítése során szintén megköveteljék a közjegyzői közreműködést. A közokirat hitelező részére történő prezentálása ezen esetekben azonban már nem a pénzszolgáltatás teljesítésének az egyik előfeltétele, hanem általában a kötelelem módosítására irányuló megállapodás hatályba lépését eredményező úgynevezett hatályba lépési feltétel.¹³ A szerződésmódosításokról, illetve a kötelelem tartalmának módosulásáról szóló közjegyzői okiratok azonban, amennyiben azok megfelelnek a Kjtv. 112. §-a, illetve a Vht. 23/C. §-a alapján a meghatározott törvényi feltételeknek, szintén közvetlen bírósági végrehajtásra alkalmas közokiratok. Felmerül tehát a kérdés, hogy amennyiben a hitelező több olyan közjegyzői okiratnak a birtokában van, amely az adós vagy adósok, illetve jogelődjeik részéről a javára kötelezettségvállalást tartalmaz, abban az esetben az adós nemteljesítése esetén melyik közjegyzői okirat végrehajtásának az elrendelését kérheti? Vajon a probléma kizárólag illetékességi kérdéseket érint? A következőkben egy konkrét jogeset ismertetése kapcsán kívánom bemutatni az egyes közjegyzői okiratok végrehajtása során felmerülő eljárási kollíziók feloldására hivatott normatív rendelkezéseket és az azokból levont egyes következtetéseket.

II. A törvényi szabályozás hiánya: az iránymutatás és a szabályzat

alján létrejött – jogügyletből eredő jogviszony tartalmával kapcsolatos polgári jogi igények érvényesítését nem akadályozza. A közjegyzői okirattal érintett követelés az általános szabályok szerint polgári peres vagy nemperes úton érvényesíthető.

¹⁰ Szécsényi-Nagy Kristóf: A közjegyzői okirat mint végrehajtási jogcím. In: Gelencsér Dániel, Udvary Sándor (szerk.): *A bírósági végrehajtásról szóló törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2021, 164. o.

¹¹ Például a zálogkötelezett mint dologi kötelezett vagy a kezes mint személyi kötelezett kötelezettségvállaló nyilatkozata.

¹² A rendelkezésre bocsátás Darázs Lénárd szerint a kölcsönszerződések esetén a kölcsönadó részéről releváns szolgáltatási tartalom [Darázs Lénárd: A pénzkölcsön-szerződés magánjogi természete, *Gazdaság és Jog*, 2016/6., 12. o.

¹³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 228. §-a, illetve a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:116. §-a. Az anyagi jogi feltételtől azonban meg kell különböztetni a Vht. 23/C. § (2) bekezdése szerinti feltételt, melyről lásd: Tóth Gábor Márton: Tisztuló kép a közjegyzői okirat végrehajtásával összefüggő jogalkalmazásban, *Gazdaság és Jog*, 2020/6., 18. o., továbbá Szécsényi-Nagy: i.m. 200-201. o., valamint Kúria Pfv.I.21.783/2016/5.

A közjegyző által elrendelt végrehajtásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések¹⁴ a mai napig nem rendezik az egymás mellett párhuzamosan létező, ugyanazon követelésre vonatkozó közvetlen bírósági végrehajtás elrendelésére alkalmas közjegyzői okiratok eljárásjogi viszonyát és e viszony lényeges jogkövetkezményeit. A közjegyzői okiratok végrehajtási záradékkal való ellátásának ismételt közjegyzői hatáskörbe való helyezése¹⁵ miatt ezért a Kjtv. akkor hatályos 55. §-ának felhatalmazása alapján a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (a továbbiakban: MOKK) 2010. május 21. napján iránymutatást fogadott el a közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban a közjegyző illetékességéről.¹⁶ Ez volt a 29. számú MOKK Iránymutatás (a továbbiakban: Iránymutatás)¹⁷, amely 1. § (1) bekezdése szerint a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 23/C. §-ának alkalmazása során az okiratot készítő közjegyzőn azt a közjegyzőt kell érteni, aki azon az álláshelyen működik, melyen az alapokiratot készítő közjegyző működött.¹⁸ Az 1. § (2) bekezdése rögzítette, hogy az okirat módosításai, a szerződés felmondása, valamint a végrehajtás egyes feltételeinek a bizonyítására szolgáló ténytanúsítványok az illetékesség megalapozása szempontjából figyelmen kívül maradnak, ugyanis a végrehajtandó okirat az alapokirat. Az Iránymutatás tehát bevezette az úgynevezett alapokirat fogalmát, és ahhoz rendelte a közjegyző illetékességét.

Az Iránymutatás 1. § (4) bekezdése megfelelően reflektált a XXV. számú Polgári Elvi Döntés III. pontjából jól ismert, és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:70. § (2) bekezdésében is megjelenő alaki érvényességi szabályra¹⁹. Meg kell azonban jegyezni, hogy az Iránymutatás 1. § (2) bekezdésének azon megfogalmazása (szóhasználat), amely szerint az okirat módosításai figyelmen kívül maradnak az illetékesség megállapítása során, nem pontosak. A közjegyzői okiratot ugyanis annak létrejöttét követően újabb okirat szerkesztésével módosítani nem lehet. A Kjtv. 116. §-a a közjegyzői okirat tartalmával összefüggésben mindösszesen az okirat kijavításáról [116. § (3)-(4) bekezdései], illetve változtatásáról, kiegészítéséről [116. § (1)-(2) bekezdései] rendelkezik.²⁰ A közjegyzői okirat tartalmának tehát okirattal történő

¹⁴ Lásd bővebben: Szécsényi-Nagy i.m. 267-269.

¹⁵ A fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban: Fmhtv.) 65. § (7) bekezdése 2010. június 01. napjától a magyar jogban ismételt közjegyzői hatáskörbe helyezte a közjegyzői okiratok végrehajtási záradékkal való ellátását. A végrehajtási törvény e tárgykörben született módosítása az eljárásra való illetékesség szabályát tekintve módosított szöveggel lépett hatályba. A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 124. § (1) bekezdése rögzítette véglegesen, hogy a végrehajtás elrendelésére az okiratot szerkesztő közjegyző rendelkezik illetékességgel.

¹⁶ A MOKK által elfogadott iránymutatásnak az volt a jelentősége, hogy annak tartalma a közjegyzőre kötelező volt [Kjtv. 69/A. § (5) bekezdése, 70. § b) pontja]. Hatályos jogunkban a Kjtv. 55. § (4) bekezdése szerint a MOKK szabályzata a területi kamarákra, a területi kamara tagjaira és a területi kamara által a kamarai nyilvántartásba vett személyekre kötelező.

¹⁷ A MOKK 29. számú iránymutatása 2010.06.01. napjától 2021.06.08. napjától volt hatályban.

¹⁸ A közjegyzői székhelyek (állások) számának vagy illetékességi területének módosulása az (1) bekezdésben foglaltakat nem érintette [Iránymutatás 1. § (3) bekezdése]. Az egyes közjegyzői székhelyeket és az azokhoz tartozó működési területeket a közjegyzői állások számáról és a közjegyzők székhelyéről szóló 15/1991. (XI. 26.) IM rendelet határozza meg.

¹⁹ Ha az ügyleti ajánlat és annak elfogadása elválnak egymástól, akkor az okiratot készítő közjegyzőn az ajánlatot közokiratba foglaló közjegyzőt kell érteni [Iránymutatás 1. § (4) bekezdése].

²⁰ A közjegyzői okiratban törölni, átütni vagy a sorok közé írni nem szabad. Ha a szó törlése szükséges, a javítást úgy kell elvégezni, hogy az áthúzott szó olvasható maradjon. A törölt szavak számát a lapszálon vagy az okirat végén fel kell tüntetni, és a közjegyző, az okiratot aláíró valamennyi fél, illetve képviselő,

módosítására nincsen törvény adta lehetőség. Az Iránymutatás szövegét tehát akképpen kell értelmezni, hogy a közjegyzői okiratba foglalt vagy az egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozattal érintett jogügylet módosításairól készített közjegyzői okiratok azok, amelyek az illetékesség megállapítása szempontjából figyelmen kívül maradnak. Okirattal módosítani ugyanis a szerződést és a kötelmet lehet, míg a közjegyzői okiratot nem.

A jogalkotó 2020-ban a Kjtv. 55. §-ának módosításával megalkotta a jelenleg is hatályos szabályzati rendszert²¹, amellyel a korábbi iránymutatás formájában létező normatív rendelkezések szabályzati formába öltött megújítását rendelte el. A korábbi iránymutatások 2021. év augusztus hó 31. napján hatályukat veszítették.²² A közjegyzői okirat végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban a közjegyző illetékességéről szóló 9/2021. (VI. 7.) MOKK szabályzat (a továbbiakban: Szabályzat) 2021. 06. 09. napjától felváltotta ugyan az Iránymutatás alkalmazását, azonban érdemi változás nem következett be.²³ A Szabályzat 1. §-a szó szerint átvette az Iránymutatás korábbi rendelkezéseit.

A közjegyzői okiratok alapján történő végrehajtási eljárások során az illetékesség megállapítása a bírósági eljárásokhoz, sőt más közjegyzői nemperes eljárásokhoz képest is speciálisan alakul.²⁴ A végrehajtás elrendelése során ugyanis a közjegyző illetékessége minden esetben kizárólagos illetékesség. Az illetékességet megalapozó tény (körülmény), azaz az ügynevezett illetékességi ok²⁵, amely az eljárási jogosultságot az adott közjegyzőhöz kapcsolja, nem más, mint magának a közjegyzői okiratnak a szerkesztése. Egy adott közjegyzői okiratot értelemszerűen csak egy adott közjegyző készíthet el, de ugyanazon közjegyző vagy más székhelyen működő közjegyző azonban ugyanazon jogviszonnyal összefüggésben nincs elzárva attól, hogy a fél kérelme alapján újabb közjegyzői okiratot szerkesszen.²⁶

valamint segédszemély aláírásával kell ellátni. Ha a közjegyzői okiratban más változtatás vagy kiegészítés szükséges, ezt az okirat megfelelő sorában utaló jellel kell jelölni. A változtatást vagy kiegészítést – az érintett szavak számának feltüntetésével – a lapszálon vagy az okirat végén kell elhelyezni, és a közjegyző, az okiratot aláíró valamennyi fél, illetve képviselő, valamint segédszemély aláírásával kell ellátni [Kjtv. 116. § (1)-(2) bekezdései].

²¹ Lásd: az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi CLXV. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 11. §-a.

²² Az egyes szabályzatokat a MOKK 2021. június 30-ig volt köteles megalkotni. A 2020. december 31-én hatályos iránymutatások a helyükbe lépő szabályzatok hatálybalépésével, de legkésőbb 2021. augusztus 31-én hatályukat veszítették. A Módtv. szabályzatra vonatkozó rendelkezéseit az iránymutatásokra – azok hatályvesztéséig – alkalmazni kellett [Módtv. 14. § (10) bekezdése].

²³ A Kjtv. 55. § (1) bekezdésnek 22. pontja azonban már kifejezetten nevesíti, hogy a MOKK a közjegyzői okirat végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban a közjegyző illetékességéről szabályzatot alkot. Az illetékesség szabályozása tehát törvényerőre ugyan nem emelkedett, azonban a jogalkotó felismerte a szabályozás megalkotásának szükségességét, és a feladat ellátását a közjegyzői önkormányzatra bízta.

²⁴ Eltérő illetékességi szabályokat állapít meg közjegyzők vonatkozásában a különösen a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (Hetv.), az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (Kjnp.), illetve a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban: Fmhtv.) is.

²⁵ Névai-Szilbereky: *Polgári eljárásjog*, Hatodik kiadás, Tankönyvkiadó, Budapest, 1980., 183. o.

²⁶ Ide nem értve a Kjtv. 12. § (6) bekezdésének sérelmével készült közjegyzői okiratokat (párhuzamosan folyamatban volt eljárások).

A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy az eddigiekben ismertetett szabályok miként hivatottak érvényre jutni egy adott tényállás mellett.

III. Az illetékességi összeütközés

A természetes személy adós (a továbbiakban: Adós) 2010-ben devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződést kötött (a továbbiakban: Kölcsönszerződés) a belföldi pénzügyi intézménynek minősülő hitelezővel (a továbbiakban: Hitelező). Ezzel egyidejűleg az Adós, mint zálogkötelezett, a Hitelezővel úgy is, mint zálogjogosulttal ingatlant terhelő zálogszerződést (a továbbiakban: Zálogszerződés) kötött a kizárólagos tulajdonában álló belföldi ingatlanra (zálogtárgy) a Kölcsönszerződésből eredő követelés biztosítására. A Kölcsönszerződés alapján – mivel a közokirat folyósítási feltétel volt – az Adós az őt terhelő fizetési kötelezettségei teljesítésére „A” közjegyzőnél egyoldalúan kötelezettséget vállalt (a továbbiakban: „A” okirat)²⁷. Az „A” okirat természetesen tartalmazta az Adós zálogkötelezetti minőségében tett, a zálogjogosult zálogjogból eredő kielégítési joga gyakorlásának türéseire irányuló kötelezettségvállalást is. Az „A” közjegyzői okirat tartalma alapján maradéktalanul megfelel a Kjt. 112. §-ában, illetve a Vht. 23/C. §-ában foglaltaknak, azaz közvetlen bírósági végrehajtás elrendelésére alkalmas. Az „A” okirat készítésének időpontjában tehát anyagi jogilag egy jogalany lépett szerződéses jogviszonyra egy másik jogalanyal. Több alany a kötelemben tehát egyik szerződéses pozícióban sem volt.

Az Adós és egy másik természetes személy (a továbbiakban: Adóstárs), valamint a Hitelező 2012-ben „Kölcsönszerződés módosítása”, illetve „Jelzálogszerződés módosítása” elnevezésű megállapodásokat kötöttek egymással, amelyek alapján „B” közjegyző az Adós és az Adóstárs nyilatkozatai alapján közjegyzői ügyleti okiratot szerkesztett (a továbbiakban: „B” okirat). Az Adós és az Adóstárs a „B” okiratban egyoldalúan kötelezettséget vállaltak a Kölcsönszerződésből eredő fizetési kötelezettségeik teljesítésére, valamint az „A” okirathoz hasonlóan a közjegyzői okirat tartalmazott zálogkötelezetti (tűresi) kötelezettségvállalást is az Adóstárs mint zálogkötelezett részéről. A felek között létrejött megállapodások szerint az Adós és az Adóstárs megállapodtak a Hitelezővel, hogy az Adóstárs a Kölcsönszerződés módosításának aláírása napjától belép a kölcsönkötelembé, azaz az Adós mellé lép egyetemleges adóstársként, tehát a Kölcsönszerződés alanyává válik ő maga is. A felek a szerződésmódosítást arra a körülményre alapították, hogy a Kölcsönszerződésből eredő követelés biztosítékaul szolgáló, a Hitelező jelzálogjogával terhelt ingatlan (a zálogtárgy) kizárólagos tulajdonjogát az Adóstárs ajándékozás jogcímén megszerezte, azaz a zálogjogviszonyban a törvény erejénél fogva zálogkötelezetté vált.²⁸ A zálogkötelezett

²⁷ Az egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozat a közjegyzői ügyleti okirat egy fajtája. A kötelezettségvállaló nyilatkozatok olyan, a Vht. 23/C. § (1) bekezdés a) pontján alapuló sui generis jognyilatkozatok, melyekben a fél vagy a felek a közöttük már létrejött szerződés vagy egyéb kötelemben fennálló kötelezettségek teljesítésére kötelezik magukat a közjegyzői okiratban, kifejezetten a közvetlen végrehajthatóság joghatásának elérése érdekében [Szécsényi-Nagy: i.m. 167. o.].

²⁸ E helyütt mindössze megjegyzendő, hogy a felek által aláírt szerződésmódosítás, s így a „B” közjegyzői okirat szövege kissé értelemzavaróan tartozásátvállalásként fogalmazott, azonban a szerződés és a közjegyzői okirat teljes szövege alapján egyértelműen és kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy a

tűrési kötelezettségvállalását tehát ezúttal már az Adóstárs mint egyedüli zálogkötelezett tette.²⁹ A „B” közjegyzői okirat tartalma alapján maradéktalanul megfelel a Kjtv. 112. §-ában, illetve a Vht. 23/C. §-ában foglaltaknak, azaz közvetlen bírósági végrehajtás elrendelésére alkalmas. A „B” okirat készítésének időpontjában tehát anyagi jogilag már két jogalany volt a kölcsönkötelemben (az Adós és az Adóstárs mint egyetemleges kötelezettek) az adósi oldalon. A zálogjogi jogviszonyban pedig a fentiek szerint a zálogkötelezett pozíciójában jogutódlásra került sor. A Hitelező és a zálogjogosult személye értelemszerűen nem változott.

Ezt követően az Adósok 2013-ban a devizakölcsönök törlesztési árfolyamának rögzítéséről és a lakóingatlanok kényszerértékesítésének rendjéről szóló 2011. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Gyűjtőszámlatv.) rendelkezései alapján a Hitelezővel gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződést kötöttek, amely szerződés, illetve az ahhoz kapcsolódó szerződésmódosítás alapján „B” közjegyző előtt ismételten egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozatot tettek (a továbbiakban: „C” okirat).³⁰

Az adósok a Kölcsönszerződésből eredő fizetési kötelezettségeik teljesítésének maradéktalanul nem tettek eleget, ezért a Hitelező a Kölcsönszerződést közjegyzői okiratba foglaltan felmondta. Mindeközben a követelés engedményezésre került egy követeléskezelő társaság részére és a követelést biztosító járulékos jelzálogjogból eredő jogok az engedményesre a régi Ptk. 329. § (1) bekezdése alapján átszálltak.³¹

A Hitelező jogutódja (az engedményes) 2016-ban a jogutódi minősége megállapítását követően³² „A” közjegyző előtt kérte az „A” közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal

felek ügyleti akarata az adósok személyének kiterjesztésére irányult. A szerződésmódosítás és a közjegyzői okirat szövegéből az adósok egyetemleges kötelezettségének ténye sem volt kétségbe vonható.

²⁹ A felek valójában fogalmilag nem zálogszerződés-módosítást kötöttek – amennyiben a zálogszerződés kötelmi jogi elemeit nem kívánták módosítani – hanem egy, az anyagi jog szerint már bekövetkezett helyzetet deklaráltak megállapodás formájában. A szóban forgó szerződésmódosítás tehát egy megállapodás a zálogkötelezett személyében bekövetkezett változás megállapításáról és zálogkötelezetti kötelezettségvállalás a zálogkötelezetti kötelezettségek zálogtárgy tekintetében történő teljesítéséről. Alanyváltozás esetén a zálogszerződés tehát főszabály szerint nem szorul módosításra, csupán a zálogjogviszony módosult. Ha a zálogtárgy tulajdonosának a személye megváltozott, a zálogjog a zálogtárgyat a továbbiak is terheli a zálogjog dologi hatályából adódóan [BH2020. 212.]. Általánosságban nem helyes tehát az a gyakorlat, hogy a hitelintézet az adós nem teljesítése esetén a kölcsönszerződés mellett a zálogszerződést is felmondja. A Ptk. 5:100. §-a szerinti önálló zálogjog, illetve a régi Ptk. 269. §-a szerinti önálló zálogjog esetén sem a zálogszerződés, hanem az önálló zálogjog felmondása szükséges az önálló zálogjog érvényesítéséhez.

³⁰ A gyűjtőszámla-hitelkeret szerződésből eredő tartozás egyebekben kizárólag a „C” közjegyzői okirat alapján érvényesíthető, lévén, hogy a gyűjtőszámla-hitelkeret szerződés önálló, a Kölcsönszerződéstől elkülönült jogügylet, így az e jogügyletből eredő követelés sem az „A” közjegyzői okirat, sem pedig a „B” közjegyzői okirat záradékolása révén nem érvényesíthető. A végrehajtást kérő azonban a gyűjtőszámla-hitelkeret szerződésből eredő követelést az adósokkal szemben nem érvényesített.

³¹ A régi Ptk. 329. § (1) bekezdése alapján nem a zálogjog, hanem az abból eredő jogok szállnak át az engedményesre. Lásd bővebben: Bodzási Balázs: *Szemelvények a végrehajtás közjegyző általi elrendelése során felmerülő gyakorlati kérdések köréből*, Jogászegyleti értekezések, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022., 252. o.

³² Vht. 39. § (1) bekezdése.

való ellátását mindkét adós vonatkozásában.³³ „A” közjegyző a végrehajtást az Adóssal szemben elrendelte, azonban az Adóstárral szemben illetékessége hiányát állapította meg, és a végrehajtás elrendelése iránti kérelmet áttenni rendelte „B” közjegyzőhöz. Végzésében utalt arra, hogy az általa szerkesztett „A” közjegyzői okiratnak az Adóstárs nem volt az alanya (kötelezettje), mindössze később vált az alapul fekvő jogviszony alanyává, méghozzá úgy, hogy az Adóstárs nem minősül a közjegyzői okirat szerinti kötelezett (az Adós) jogutódjának, így az „A” okirat az Adóstárs vonatkozásában nem tekinthető az Iránymutatás szerinti úgynevezett alapokiratnak. Az Adóstárs tehát nem az „A” okiratba foglalt követelés kötelezettje, hanem A kötelezett mellé lépett egyetemleges adóstársi pozícióban.³⁴

„B” közjegyző végzésével azonban szintén illetékessége hiányát állapította meg. Érvelése szerint az Iránymutatás 1. § (2) bekezdése megfelelő alkalmazása során alapokiratnak minden esetben a jogügylettel kapcsolatos időben először készült közjegyzői okiratot kell tekinteni. A közjegyző utalt arra, hogy jelentősége van annak, hogy a „B”, illetve a „C” közjegyzői okiratok mind tartalmazzák azon rendelkezéseket, amelyek szerint az egyes módosítások az alapokirat elválaszthatatlan részét képezik, azok együtt érvényesek és hatályosak.

Tekintettel arra, hogy az „A” közjegyző és a „B” közjegyző eltérő ítélőtáblák illetékességi területén működik, a felmerült illetékességi összeütközés tárgyában a Kúria járt el.³⁵ A Kúria Pkk.V.24.682/2017/2. sorszámú végzésével a végrehajtási eljárás lefolytatására „A” közjegyzőt jelölte ki. A határozat rögzítette, hogy az eljárás közjegyzők helyesen állapították meg, hogy a Vht. 23/C. §-a alapján adott esetben a végrehajtás záradékkal történő elrendelése közjegyző hatáskörébe tartozik. A végrehajtás elrendelésére azonban a Kúria álláspontja szerint „A” közjegyző rendelkezett kizárólagos illetékességgel, mert az Iránymutatás szerinti alapokiratot ő állította ki. A döntés rögzítette, hogy az illetékesség megállapítása szempontjából a további okiratok mint az alapügylet módosításai figyelmen kívül maradnak.

IV. A Kúria döntésének értékelése

Előrebocsátom, hogy álláspontom szerint a Kúria helyesen fogalmazta meg a kijelölt végzése rendelkező részét, amely mindösszesen úgy fogalmazott, hogy a végrehajtási eljárás lefolytatására „A” közjegyzőt jelölte ki. A végrehajtás elrendelése körében, a végrehajtási kérelem alapossága körében a Kúria helyesen nem foglalt állást. A végzés mindösszesen az ügy intézésére jelölte ki „A” közjegyzőt, amely azt jelenti, hogy az adott végrehajtási eljárásban „A” közjegyző eljárni, érdemi határozatot hozni köteles, illetékessége hiányát ismételtelen nem állapíthatja meg a már korábban jelzett okból, azaz vagy elrendeli a végrehajtást – ideértve a Vht. 19. § (2) bekezdése szerinti részleges

³³ Az egyes végrehajtási eljárások adósonként ügyvitelileg elkülönülnek [Vht. 20. § (2) bekezdése alapján megfelelően alkalmazandó Vht. 18. § (2) bekezdés b) pontja, továbbá a közjegyzői ügyvitel szabályairól szóló 29/2019. (XII.20.) IM rendelet (Küsz.) 71. § (1) bekezdése].

³⁴ EBH2001. 412.

³⁵ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régi Pp.) 45. § c) pontja.

elrendelést is –, vagy elutasítja a végrehajtást kérő kérelmét, illetve adott esetben egyéb ügyviteli jellegű befejező határozatot hoz (pl. az eljárás megszüntetése). Az illetékességi összeütközés feloldásában eljáró bíróság – még ha az maga a Kúria is – az ügy érdemére vonatkozó megállapítást, illetve iránymutatást nem tehet.

Álláspontom szerint azonban a Kúria döntésében az alábbiak szerint nem helyesen azonosította az Iránymutatás 1. § (1) - (2) bekezdése szerinti alapokirat fogalmát, így a kijelölés tárgyában helytelen következtetésre jutott. Az Iránymutatás és a Szabályzat alapokirat fogalmának meghatározása során ugyanis alapvetően a Kjt. 112. § (1) bekezdése, illetve a Vht. 23/C. § (1) bekezdésének normaszövegéből kell kiindulni. A két törvényi rendelkezés azonos szövegezéssel rögzíti, hogy az okiratot készítő közjegyző végrehajtási záradékkal látja el a közjegyzői okiratot, ha az tartalmazza a) a szolgáltatásra és ellenszolgáltatásra irányuló vagy egyoldalú kötelezettségvállalást, b) a jogosult és a kötelezett nevét, c) a kötelezettség tárgyát, mennyiségét (összegét) és jogcímét, d) a teljesítés módját és határidejét.³⁶ Végrehajtásnak továbbá akkor van helye, ha a közjegyzői okiratba foglalt követelés bírósági végrehajtási útra tartozik, és ha a követelés teljesítési határideje letelt.³⁷ A törvényi rendelkezés minden egyes elemének jelentősége van, bármelyik hiánya elzárja az utat a közvetlen bírósági végrehajtás előtt.

Az Iránymutatás és hatályos jogunk szerint a Szabályzat közjegyzői okiratok közötti illetékesség szempontjából fennálló kollízió feloldását tűzte ki célul. Két vagy több közjegyzői okirat ekképpen való versengéséhez azonban az kell, hogy az érintett közjegyzői okiratok mindegyike hiánytalanul rendelkezzen a közvetlen végrehajthatóság képességével ugyanazon anyagi jogilag kötelezett jogalany, a Vht. terminológiája szerint adós vonatkozásában.³⁸ Az egyes közjegyzői okiratok tartalma közötti átfedésnek tehát a végrehajthatóság szempontjából adósonként és nem jogügyletenként kell teljesnek lennie. Az Iránymutatás és a Szabályzat szerinti alapokirat megállapításához az adósi azonosság, tehát a kötelezettségvállalás azonossága, nem pedig pusztán az alapul fekvő jogügylet azonossága szükséges. Önmagában az alapul fekvő jogviszony, illetve az abból eredő anyagi jogi követelés azonossága nem jelenti a Kjt. 112. § (1) bekezdése, illetve a Kjt. 23/C. § (2) bekezdése szerinti törvényi feltételek maradéktalan fennállásának az egyidejű megállapíthatóságát, ahogyan az a fent ismertetett ügyben is megfigyelhető.

„A” közjegyzői okirat vonatkozásában kétségtelen tény – és ezt sem „B” közjegyző, sem pedig a Kúria nem vonta kétségbe –, hogy az „A” közjegyzői okiratnak anyagi jogilag egy jogalany kötelezettje volt, az Adós [Vht. 23/C. § (1) bekezdés b) pontja]. Az sem volt vitatott, hogy az Adóstárs nem minősül az Adós anyagi jogi értelemben vett jogutódjának, az Adósnak sem a szerződéses pozíciója, sem pedig az őt terhelő kötelezettsége nem szállt át sem egészben, sem részben az Adóstársra. Ennélfogva jogutódlás hiányában értelemszerűen megállapítható az a körülmény, hogy az „A”

³⁶ Ha a kötelezettség feltételnek vagy időpontnak a bekövetkezésétől függ, a végrehajthatósághoz az is szükséges, hogy a feltétel vagy időpont bekövetkezését közokirat tanúsítsa [Kjt. 112. § (2) bekezdése, Vht. 23/C. § (2) bekezdése].

³⁷ Kjt. 112. § (3) bekezdése. Például adóvégrehajtásra tartozó követelés tehát közjegyzői úton nem végrehajtható.

³⁸ Vht. 5. § (1) bekezdése.

közjegyzői okirat nem tartalmazza sem az Adóstárs (vagy annak bármely jogelődje) nevét [Vht. 23/C. § (1) bekezdés b) pontja], sem pedig az Adóstárs (vagy annak bármely jogelődje) által tett kötelezettségvállalást a szolgáltatás teljesítésére [Vht. 23/C. § (1) bekezdés a) pontja]. A közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségvállalás ugyanis kizárólag az okirat szerinti eredeti kötelezett vagy annak bármely jogutódja vonatkozásában teremt lehetőséget a közvetlen bírósági végrehajtásra.³⁹ A kötelem bármilyen jogutódlással nem járó módosítása vagy módosulása esetén a kötelem egyik alanya által korábban tett kötelezettségvállalás ugyanis értelemszerűen nem hathat ki a kötelem olyan jogutódnak nem minősülő alanyára, aki csak később került a kötelem adósi pozíciójába. A Kjt. 112. § (1) bekezdésében, illetve a Vht. 23/C. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezéseknek ilyen kiterjesztő értelmezést adni nem lehet.

Maga az Iránymutatás és a Szabályzat 1. § (1) bekezdése is kifejezetten akképpen rendelkezik, hogy a Vht. 23/C. §-ának alkalmazása során kell az esetlegesen konkuráló közjegyzői okiratok között azonosítani az alapokiratot, amelyhez kapcsolódik az illetékesség. A Vht. 23/C. §-ának alkalmazása során azonban az olyan közjegyzői okirat, mely egyértelműen és kétséget kizáróan nem tartalmazza a Vht. 23/C. § (1) bekezdésének a) és b) pontjában foglalt kötelező okirati tartalmakat sem a végrehajtási eljárással érintett adós vagy annak bármely jogelődje vonatkozásában, a végrehajtás elrendelése körében értelemszerűen, mint záradékolandó okirat, szóba sem jöhet. Arról van ugyanis szó, hogy az adott közjegyzői okirattal összefüggésben az adóssal szemben előterjesztett végrehajtási kérelem ilyen esetben nyilvánvalóan alaptalan.⁴⁰ Közjegyzői okiratok közötti kollízióról az illetékesség szempontjából kizárólag akkor beszélhetünk tehát, ha a végrehajtást kérő kérelme mindkét közjegyzői okirat vonatkozásában alapos vagy részben alapos. E feltétel teljesülése hiányában sem az Iránymutatás, sem pedig a Szabályzat alkalmazásának nincsen helye. Az illetékesség kérdését ilyen esetekben önmagában a Vht. 23/C. §-a dönti el.

V. Az egyes közjegyzők illetékességének alakulása

A fentiek alapján a tárgyalta jogesetben az anyagi jogi helyzetnek megfelelően tehát a közvetlen végrehajthatóság kérdése az alábbi szerint alakul.

Az Adóssal szemben pénzkövetelés végrehajtására tehát a Kölcsönszerződésből eredő pénzfizetési kötelezettség vonatkozásában „A” közjegyző jogosult „A” közjegyzői okiratot végrehajtási záradékkal ellátni az Iránymutatás 1. § (1) bekezdése alapján. Az Adóssal szemben pénzkövetelés végrehajtására tehát „B” közjegyző a „B” közjegyzői okiratot annak ellenére nem láthatja el végrehajtási záradékkal, hogy a „B” okirat a Vht. 23/C. §-ában foglaltaknak maradéktalanul megfelel. A végrehajtás elrendelésére ugyanis „B” közjegyzőnek az Adóssal szemben a „B” közjegyzői okirat alapján nem rendelkezik illetékességgel az Iránymutatás 1. § (2) bekezdése alapján. A tárgyalta illetékességi szabály kötelező alkalmazása lényegében megfosztja a módosításnak minősülő

³⁹ BH2020. 212., 1/2022. Polgári jogegységi határozat.

⁴⁰ Vht. 19. § (1) bekezdése.

közjegyzői okiratot a közvetlen végrehajtás lehetőségétől. A későbbiekben azonban látni fogjuk, hogy e megfosztás nem minden esetben végleges jellegű.

Az Adóstárssal szemben „A” közjegyzői okirat alapján „A” közjegyző nem jogosult a végrehajtás elrendelésére, figyelemmel arra, hogy az „A” közjegyzői okirat nem tartalmazza sem az Adóstárs (sem annak bármely jogelődje) nevét, sem pedig az Adóstárs (sem annak bármely jogelődje) egyoldalú kötelezettségvállalását a kötelezettség teljesítésére, az „A” közjegyzői okirat az Adóstárs vonatkozásában nem felel meg a Vht. 23/C. §-ában foglaltaknak. Az Adóstárssal szemben pénzkövetelés végrehajtására tehát a Kölcsönszerződésből eredő pénzfizetési kötelezettség vonatkozásában kizárólag „B” közjegyző jogosult kizárólag a „B” közjegyzői okiratot végrehajtási záradékkal ellátni, mégpedig a Vht. 23/C. §-ában foglaltaknak alapján. E körben az Adóstárs vonatkozásában az Iránymutatás szabályainak alkalmazása nem jön szóba, ugyanis az Adóstárs vonatkozásában az „A” közjegyzői okirat és a „B” közjegyzői okirat között nincs azonosítható és a végrehajtás elrendelése körében értékelendő átfedés, vagyis összeütközés.

Ki kell térni arra e helyen, hogy a közjegyzői gyakorlatban megfigyelhető egy további helytelen gyakorlat is, amely a végrehajtás elrendelése körében – érintve az illetékesség kérdését – további problémákat okoz. Ez pedig nem más, mint az, hogy a végrehajtást kérők a végrehajtási kérelem azon rovatában, ahol a végrehajtandó közjegyzői okiratot – és csakis a végrehajtandó okiratot – kellene feltüntetni, rendszerint megjelölik a jogviszony módosulása, illetve módosítása nyomán keletkezett összes közjegyzői okiratot.⁴¹ Egy adott végrehajtási eljárásban a közjegyző egy adott közjegyzői okiratot láthat el végrehajtási záradékkal, így az ily módon kitöltött kérelmek alapján nincs helye a végrehajtás elrendelésének.⁴² Annak nincsen akadálya, hogy a végrehajtást kérő a kérelme egyéb rovatában jelezze, hogy egyebekben a jogviszonnyal összefüggésben születtek más közjegyzői okiratok is, azonban a végrehajtandó közjegyzői okirat megjelölésére szolgáló rovatban kizárólag a végrehajtási kérelem tárgyaként szolgáló okirat jelölhető meg. Ehhez az okirathoz kötődik ugyanis az összes lényeges eljárásjogi körülmény, különösen az illetékesség és az érvényesítendő követelés alaposágának a kérdése is. A Kjt. 112. §-a, illetve a Vht. 23/C. §-a alapján ugyanis a közjegyző a közjegyzői okiratot láthatja el végrehajtási záradékkal és nem az adott jogviszonyhoz kapcsolódó közjegyzői okiratok láncolatát, továbbá nem a felmondásról készült közjegyzői ténytanúsítványt⁴³. Az Iránymutatás és a Szabályzat illetékességi szabálya

⁴¹ A közjegyzői ügyvitel szabályairól szóló 37/2003. (X. 29.) IM rendelet (régi Küsz.) 3. számú mellékletének 3.1.-3.2. pontjai, illetve hatályos jogunkban a közjegyzői hatáskörbe tartozó egyes végrehajtási eljárások szabályairól, valamint egyes igazságügyi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 30/2019. (XII. 20.) IM rendelet (Vhküsz.) 3. számú mellékletének 3.1.-3.2. pontjai.

⁴² A jogi képviselővel nem rendelkező végrehajtást kérő ilyen tartalmú kérelme nyomán hiánypótlásra felszólító végzést kell hozni, és felhívni a végrehajtást kérőt, hogy egyértelműen jelölje meg, hogy pontosan melyik közjegyzői okirat végrehajtásának elrendelését kéri. Ha a felhívásnak nem tesz eleget, a végrehajtási kérelmet vissza kell utasítani. A jogi képviselővel eljáró végrehajtást kérő kérelmét pedig hiánypótlásra felszólítás nélkül kell visszautasítani [Vht. 12. § (2) bekezdése].

⁴³ Ettől ellentétes álláspontra helyezkedett a Zalaegerszegi Törvényszék a 3.Pkf.20.769/2022/2. számú végzésében. A másodfokú bíróság az adott esetben a jogügylet módosításáról készített ügyleti közjegyzői okiratot nem a Vht. 23/C. § (2) bekezdése szerinti feltétel bekövetkezésének tanúsításaképpen vette figyelembe – szemben a BH2003. 326. számú döntésben (Legfelsőbb Bíróság Pfv.I.21.375/2001.)

pedig azt eredményezi, hogy a jogviszonnal kapcsolatban később született szerződésmódosítások alapján készült közjegyzői okiratok nemcsak az illetékesség megállapítása szempontjából, de a követelés alapossága szempontjából is teljes egészében figyelmen kívül maradnak. Vagyis a szerződésmódosítások alapján vagy a kötelelem módosulásáról szóló később készült közjegyzői okiratok tartalma az alapokirat záradékolása során teljes mértékben irreleváns.

Egy példával élve: Az adós „X” közjegyzői okiratban 10.000.000,- Ft tőkeösszegű évi 20%-os ügyleti kamatú kölcsön visszafizetésére vállalt kötelezettséget 2 éves futamidő alatt. A felek a kölcsönjogviszony vonatkozásában a „X” közjegyzői okirat keltét követő 1 héten belül szerződésmódosítást kötöttek, amelyben megállapodtak, hogy az ügyleti kamat mértékét a teljes futamidőre évi 5%-os mértékben állapítják meg. A szerződésmódosításról „Y” közjegyzői okirat készült. A futamidő leteltét követően az adós nem teljesítése esetére az Iránymutatás és a Szabályzat 1. §-a alapján a hitelező kizárólag az „X” közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal való ellátását kérheti. Az „X” közjegyzői okirat azonban kizárólag az „X” közjegyzői okirat szerinti kötelezettségvállalás keretei között látható el végrehajtási záradékkal. Vagyis, ha a végrehajtást kérő a teljes futamidőre évi 20%-os ügyleti kamat vonatkozásában kéri a végrehajtás elrendelését, a kérelme teljes mértékben alapos lesz, a végrehajtást el kell rendelni. Az „Y” közjegyzői okirat tartalma ugyanis az „X” közjegyzői okirat végrehajtására irányuló eljárás során – törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem vehető figyelembe. A követelés alapossága kérdésében tehát nemcsak az esetleges szerződésmódosítások – amelyekről rendszerint közjegyzői okirat készül – irrelevánsak, hanem a kötelelemnek a külön szerződésmódosítás és közjegyzői okirat nélküli módosulásai is figyelmen kívül maradnak.⁴⁴ E körbe esnek tehát a változó kamatozású

kifejtettekkel – hanem a Vht. 23/C. § (1) bekezdésében írt feltételek alapokirattal való együttes fennállásának igazolásaképpen. A Legfelsőbb Bíróság a hivatkozott döntésében egyébiránt a hitelező jegyzőkönyvi tanúsítványba foglalt nyilatkozatát fogadta el megfelelőnek a végrehajtás elrendeléséhez, nem pedig az adós ügyleti okiratba foglalt utóbb tett kötelezettségvállalását.

⁴⁴ E főszabálytól eltér az a speciális eset, ha a kötelelem módosulásának a figyelembevételét a végrehajtás elrendelése körében jogszabály írja elő. Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Devizamód tv.) 3. § (1) bekezdése alapján a fogyasztói kölcsönszerződés az e törvényben meghatározottak szerint a törvény erejénél fogva módosul. A 4. § (1) bekezdése alapján a módosult fogyasztói kölcsönszerződést nem kell közjegyzői okiratba foglalni, a korábbi közjegyzői okirat a szerződés módosult tartalmának keretei között érvényes. Ugyanezen szakasz (2) bekezdése alapján a közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal való ellátása csak a módosult fogyasztói kölcsönszerződésnek és a 15. § (1) bekezdés alapján forintra átváltott tartozásnak megfelelően kérhető. Mindez azt jelenti, hogy a közjegyzői okirat (az alapokirat) szerinti kötelezettségvállalás tartalma is a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: Elszámolási tv.) alapján – ex lege – megváltozott szerződéses tartalom szerint módosult. Az alap közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségvállalásra tehát az alapügylet jogügyleti módosítása (a szerződésmódosítások, pl. tőkésítés) nem hat ki, a Devizamód tv. 4. § (1) bekezdése alapján a törvény erejénél fogva bekövetkezett módosulás azonban igen. Az elszámolás hatályosulását és a szerződés ex lege módosulását követően tehát a fent írt vizsgálatot az elszámolás szerinti tőkeösszeg és kamatkondíciók figyelembevételével kell elvégezni, és a végrehajtást elrendelni kizárólag magyar forint devizanemben lehet. Az alapokirat kötelezettségvállalása szerinti tőkeösszeg magyar devizában kifejezett értéke vonatkozásában az elszámolólevél szerint magyar forint összeg az irányadó, a közjegyző saját maga átváltást az alapokirat szerinti deviza tőkeösszeg és az

kölcsön- és hitelügyletek is.⁴⁵ Az ilyen kamatkondíciókkal rendelkező szerződések esetén a közjegyzői okirat végrehajthatósága végső soron – a kérelem alaposságának a kérdése – a közjegyzői okirat (alapokirat) tartalmához igazodik.⁴⁶ Az esetleges szerződésmódosítások tartalmának megfelelő végrehajtási kérelem előterjesztéséért a végrehajtást kérő tartozik polgári jogi felelősséggel. A végrehajtás elrendelése esetén pedig az adós adott esetben kérheti a végrehajtás nemperes eljárásban történő korlátozását vagy megszüntetését, végső soron pedig pert indíthat a végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránt.

VI. A kijelölése eredménye

A fentiekben az került részletesen elemzésre, hogy milyen feltételek teljesülése mellett láthatja el „A” közjegyző végrehajtási záradékkal az „A” közjegyzői okiratot, illetve „B” közjegyző a „B” közjegyzői okiratot az egyes kötelezettek vonatkozásában. Az Iránymutatás és a Szabályzat szerinti alapokirat azonosítása körében ismételtelen kiemelni szükséges, hogy a Kjt. 112. §-a, illetve a Vht. 23/C. §-a szerinti feltételeknek mindkét vizsgált közjegyzői okirat vonatkozásában fenn kell állniuk. Ellenkező esetben az említett törvényi rendelkezések sérelme így vagy úgy, de mindenképpen bekövetkezik az alábbiak szerint.

Ha a „B” közjegyző és a Kúria idézett Pkk.V.24.682/2017/2. sorszámú végzésében kifejtett álláspontot fogadnák el, és az Adóstárs kötelezettségvállalása vonatkozásában⁴⁷ is az „A” közjegyzői okirat és a „B” közjegyzői okirat relációjában az „A” közjegyzői okirat minősülne az Iránymutatás és a Szabályzat szerinti alapokiratnak, azaz a végrehajtás elrendelésére kizárólag az „A” közjegyző rendelkezne illetékességgel, abban az esetben a végrehajtás elrendelése során az alábbi két eset állhatna fenn.

Ha az Adóstárssal szemben pénzkövetelés végrehajtására az „A” közjegyző végrehajtási záradékkal láthatná el az „A” közjegyzői okiratot, akkor az a végrehajtás a törvény megsértésével kerülne elrendelésre, és a végrehajtási záradék törlésének lenne helye [Vht.

elszámolólevél szerinti átváltási árfolyam alapján nem végezhet az irányadó tőkeösszeg meghatározása szempontjából. A végrehajtást kérő számításának a helyessége – amennyiben az a fentiek szerinti módosult kötelezettségvállalás keretei között maradt, tehát a végrehajtási kérelem alapos – kizárólag a végrehajtás foganatosítása keretében vagy végső soron végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránti perben vizsgálható a Pp. 528. § (2) bekezdésének b) pontja szerint.

⁴⁵ Pl.: A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fhtv.) 17/C. §-a.

⁴⁶ Az alapokirattal érintett polgári jogi követelés végrehajtásának elrendelése során tehát mindösszesen azt kell vizsgálni, hogy a végrehajtási kérelem szerint végrehajtani kért követelés az alapokirat szerinti kötelezettségvállalás keretei között marad-e. Ez tehát azt jelenti, hogy a végrehajtás elrendelésének olyan összeg vonatkozásában van helye, mintha az adós a kötelezettségvállalása kezdetének időpontjától kezdve – figyelembe véve az okirat szerinti tőkét és kamatkondíciókat – teljesítést egyáltalán nem eszközölt volna a jogosult részére a végrehajtási kérelem előterjesztésének időpontjáig. A végrehajtást elrendelő bíróságnak ugyanis nem feladata a teljesítések elszámolása [vö. 3/2020. Polgári Jogegységi Határozat, BH1997. 347.]. A követelés kötelezettségvállalás keretei közötti maradásának vizsgálata azonban jogcímenként történik (tőke, ügyleti kamat, késedelmi kamat stb.).

⁴⁷ Az Adós kötelezettségvállalása vonatkozásában nem volt kétséges, hogy az „A” közjegyzői okirat minősül alapokiratnak.

211. § (2) bekezdése], ugyanis az „A” közjegyzői okirat a fent kifejtettek szerint nem tartalmazza sem az Adóstárs (vagy annak bármely jogelődje) nevét [Vht. 23/C. § (1) bekezdésének b) pontja], sem pedig az Adóstárs (vagy annak bármely jogelődje) által tett egyoldalú kötelezettségvállalást [Vht. 23/C. § (1) bekezdésének a) pontja]. Ha pedig az Adóstárssal szemben pénzkövetelés végrehajtására az „A” közjegyző kizárólagos illetékessége folytán végrehajtási záradékkal láthatná el a „B” közjegyzői okiratot, mert a „B” közjegyzői okirat tartalmazza az Adóstárs nevét [Vht. 23/C. § (1) bekezdésének b) pontja] és az Adóstárs által tett egyoldalú kötelezettségvállalást [Vht. 23/C. § (1) bekezdésének a) pontja], abban az esetben a Vht. 23/C. § (1) bekezdésnek azon sérelme miatt lenne helye a végrehajtási záradék törlésének, mert nem az okiratot készítő közjegyző látta el végrehajtási záradékkal a közjegyzői okiratot.

Mindezek alapján, ha a követelés jogosultja az Adóstárssal szemben pénzkövetelés behajtására óhajt végrehajtást vezetni, annak tehát jelen tényállás mellett egy járható és törvényes útja van. Mégpedig az, ha „B” közjegyzőtől kéri a „B” közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal való ellátását.

VII. Végrehajtás elrendelése zálogjog érvényesítésére

Habár a jogeset szerint jogvitának nem volt tárgya, azonban a teljesség érdekében e helyütt röviden szólni kell arról az esetről is, ha a végrehajtást kérő kérelme nem pénzkövetelés végrehajtására irányult volna, hanem kizárólag a zálogtárgyra kívánt volna végrehajtást vezetni. A közjegyzői okirat alapján ugyanis, ha az ügynevezett egyoldalú zálogkötelezetti tűrésre irányuló kötelezettségvállalást is tartalmaz, a zálogjog érvényesítése végett a zálogjogosult kérheti a végrehajtás elrendelését.⁴⁸ A Vht. 23/C. § (3) bekezdése szerint ugyanis az okiratot készítő közjegyző végrehajtási záradékkal látja el a zálogszerződésről szóló közokiratot, ha a követelés teljesítési határideje letelt.⁴⁹ A zálogjogviszony vonatkozásában azonosításra került, hogy a zálogtárgy kizárólagos tulajdonjogát az Adóstárs a zálogjog létrejöttét követően megszerezte, így a törvény erejénél fogva a tulajdonszerzéssel egyidejűleg a zálogjog dologi hatályából adódóan egyszersmind zálogkötelezetté is vált. Tekintettel arra azonban, hogy az „A” közjegyző által szerkesztett „A” közjegyzői okirat a zálogjogviszony vonatkozásában a zálogtárgy egésze tekintetében tartalmazott egyoldalú tűrésre vonatkozó kötelezettségvállalást, és az Adóstárs a zálogjogi jogviszonyban egyértelműen az Adós jogutódjának minősül, így a zálogjog érvényesítésére az Adóstárssal a zálogjogi jogviszonyt tekintve – de csakis a zálogjogi jogviszonyt tekintve – az Adós mint zálogkötelezett jogutódjával szemben a Vht. 39. § (1) bekezdése szerinti jogutódi (zálogkötelezetti) minősége jogerős megállapítását követően az „A” közjegyző az „A” közjegyzői okirat alapján jogosult a

⁴⁸ Anka Tibor: Jelzálogjog érvényesítése közjegyzői okirat alapján. In: Bodzási Balázs (szerk.): *Hitelbiztosítékok*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016., 559. o.

⁴⁹ A Ptk. 5:100. §-a szerint önálló zálogjog esetében azonban a Vht. 23/C. § (3) bekezdésében foglaltakat akképpen kell alkalmazni, hogy az okiratot készítő közjegyző végrehajtási záradékkal látja el az önálló zálogszerződésről szóló közokiratot, ha az önálló zálogjogból való kielégítési jog megnyílt. A Ptk. 5:100. § (3) és (5) bekezdése ugyanis a járulékos jelzálogjoghoz képest eltérő szabályokat állapít meg az önálló zálogjog érvényesíthetősége körében, a Ptk. 5:126. § (1) bekezdése tehát önálló zálogjog esetében – kivéve, ha a biztosítéki szerződés eltérően nem rendelkezik – nem alkalmazható.

végrehajtás elrendelésére a Vht. 23/C. § (3) bekezdése, illetve az Iránymutatás 2. § (1) bekezdése alapján.

A „B” közjegyző pedig a „B” közjegyzői okirat alapján az Adóstárssal mint zálogkötelezettel szemben zálogjog érvényesítésére az Iránymutatás 1. § (1)–(2) bekezdése alapján – illetékessége hiányában – annak ellenére nem jogosult a végrehajtás elrendelésére, hogy a „B” közjegyzői okirat mindenben megfelel a Vht. 23/C. § (3) bekezdésében foglaltaknak. A zálogjogi jogviszonyt érintő kötelezettségvállalás vonatkozásában – szemben a személyes (pénzfizetésre irányuló) kötelezettséggel – tehát az „A” közjegyzői okirat és a „B” közjegyzői okirat között megfigyelhető és azonosítható a végrehajtás elrendelése körében értékelendő átfedés, azaz az „A” közjegyzői okirat és a „B” közjegyzői okirat között a zálogjogi kötelezettséget tekintve azonosítandó az Iránymutatás és a Szabályzat szerinti alapokirat.

Az más kérdés, hogy zálogjogi jogviszony alapján az „A” közjegyzői okirat alapján az „A” közjegyző által az Adóssal szemben szintén helye van a végrehajtás elrendelésének, ugyanis a közjegyző a Vht. 23/C. §-a szerinti jogkörében eljárva nem vizsgálhatja a záradékolni kért, alakilag szabályszerűnek látszó közjegyzői okiratba foglalt kötelezettség létrejöttét, érvényességét és fennállását.⁵⁰ Ha tehát az adós zálogkötelezetti minősége időközben megszűnt, polgári peres úton nyerhet jogorvoslatot, illetve a végrehajtás foganatosításának szakaszában a végrehajtást kérő zálogjogosult a végrehajtást foganatosító bíróságtól kérheti az Adóstárs mint zálogkötelezett jogutódlásának a megállapítását.⁵¹

VIII. Következtetések

A polgári eljárásjogban az illetékesség – csakúgy, mint a joghatóság és a hatáskör – alapvető jellegű előkérdés. A bíróság, s így közjegyzői nemperes eljárások során⁵² a közjegyző is az illetékességét hivatalból köteles vizsgálni.⁵³ Illetékesség megállapítása hiányában az ügy érdemi vizsgálata sem képezheti az adott eljárás tárgyát. Ezért kiemelten fontos az, hogy azokban az esetekben, ahol több közjegyző illetékessége is szóba kerülhet, a vonatkozó szabályozás egyértelmű iránymutatást adjon. Az esetleges kollíziókat feloldó normák megfelelő alkalmazásához azonban szintén előkérdés az összeütközés valódi tényének a helyes megállapítása. Azokban az esetekben ugyanis, ahol a konkurálás mindössze látszólagos, nincsen helye kollíziós szabály alkalmazásának, ugyanis éppen maga a kijelölésre hivatott szabály nem megfelelő alkalmazása okozza az eljárásjogi problémát. Ilyen eset került ismertetésre a jelen tanulmányban.

⁵⁰ A Kúria bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 23/C. §-a alkalmazásának egyes kérdéseiről szóló 3/2020. Polgári Jogegységi Határozatának I. pontja.

⁵¹ A Kúria végrehajtási eljárásban a felek személyében a végrehajtható okirat kiállítását megelőzően bekövetkezett, de az azt követően észlelt változás esetén a jogutódlás megállapításáról szóló 1/2023. Jogegységi határozata, továbbá BH2022. 263.

⁵² A Vht. 31/E. § (2) bekezdésének 1. fordulata szerint a közjegyző eljárása - mint polgári nemperes eljárás - a bíróság eljárásával azonos hatályú.

⁵³ Régi Pp. 43. § (1) bekezdése, Pp. 30. § (1) bekezdése.

A MOKK által elfogadott Iránymutatás és hatályos jogunk alapján pedig a Szabályzat helyes értelmének feltárása kapcsán megállapításra került, hogy egyes közjegyzők között a közjegyzői okiratok végrehajtására irányuló nemperes eljárásban az illetékességet kizárólag akkor rendezik az említett normák, ha a vizsgált közjegyzői okiratok mindegyike maradéktalanul megfelel a Vht. 23/C. §-a, illetve a Kjtv. 112. §-a szerinti valamennyi törvényi feltételnek az adott kötelezett kötelezettségvállalása vonatkozásában. Kiemelésre került, hogy a jogutódlás kérdése, legyen az akár szinguláris, akár univerzális jogutódlás, döntő jelentőséggel bír az alapokirat meghatározása során. Az egyes közjegyzői okiratok közötti – a végrehajtási eljárásban illetékességre kiható – kollíziót tehát nem az egyes közjegyzői okiratok szerinti jogügyletek azonossága, hanem az adott kötelezettek által tett kötelezettségvállalások közötti tényleges átfedések okozzák. Ha tehát az egyes közjegyzői okiratok tartalma szerint mindösszesen a jogügyletek azonosak, de az egyes adósokat érintő kötelezettségvállalások – ideértve természetesen a jogutódlás esetét is – nem, abban az esetben az Iránymutatás és a Szabályzat alkalmazásának illetékességi összeütközés hiányában nincsen helye.

A végrehajtás elrendelése körében alkalmazandó eljárási szabályok helyes alkalmazása ugyanis különös jelentőséggel bírhat egyes anyagi jogi kérdések kapcsán is, annál is inkább, mert az alaptalanul elrendelt végrehajtás miatt a közjegyző kártérítési felelőssége megállapíthatóvá válik.⁵⁴ A Kúria joggyakorlata szerint továbbá a végrehajtási záradékkal ellátható okiratok alapján közvetlenül végrehajtható követelések az okiratban meghatározott határidő elteltével nem csak esedékessé, egyszersmind végrehajthatóvá is válnak. Az ilyen követelések esetében a végrehajtási jog elévülése – az egyéb feltételek fennállása esetén – a követelésre megállapított teljesítési határidő letele utáni napon kezdődik. Ettől az időponttól kezdve a követelés más hatósági eljárás közbeiktatása nélkül végrehajtás útján közvetlenül kikényszeríthető, ezért az elévülésének megszakítására a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (rég. Ptk.) 327. § (3) bekezdése az irányadó. A Kúria álláspontja szerint, ha tehát mód van végrehajtási kényszer közvetlen alkalmazására, akkor csak a végrehajtási cselekményt lehet olyan célravezető jogérvényesítési lépésnek tekinteni, amely az elévülés megszakítását eredményezheti.⁵⁵ A döntésben kifejtett jogértelmezés irányadó a Ptk. 6:25. § (3) bekezdésének alkalmazása során is.⁵⁶ Felmerülhet ugyanis a kérdés, hogy vajon az illetékességi szabály nem megfelelő alkalmazásával elrendelt végrehajtás esetén a végrehajtási cselekmények megszakítják-e a követelés elévülését. A valódi és alapos áttétellel érintett végrehajtási kérelmek esetén polgári perjogunk megfelelően rendezi e kérdést.⁵⁷ Az illetékesség hiányában elrendelt végrehajtások esetén azonban a bírói jogértelmezés körébe tartozó kérdés annak eldöntése, hogy a félnek a végrehajtás

⁵⁴ BDT2022. 4522., EBH2009. 1958.

⁵⁵ BH2014. 151. A döntvény kitérőjét lásd bővebben: Szécsény-Nagy Kristóf: i.m. 211.-213. o., továbbá a jogirodalomból korábban: Szécsényi-Nagy Kristóf: Mikor évül el közjegyzői okiratba foglalt követelés?, *Magyar Jog*, 2014/10., 589. o.

⁵⁶ Ha az elévülést megszakító eljárás során végrehajtható határozatot hoztak, az elévülést a kötelelem megegyezéssel való módosítása és a végrehajtási cselekmények szakítják meg.

⁵⁷ A régi Pp. 129. § (3) bekezdése, illetve a Pp. 175. § (1) bekezdése szerint az áttett keresetlevelet úgy kell tekinteni, mintha azt már eredetileg is annál a bíróságnál (hatóságnál) terjesztették volna elő, amelyhez azt áttették.

elrendelése érdekében tett intézkedése végrehajtási cselekménynek minősül-e, és ilyen módon megszakítja-e a végrehajtási jog elévülését.⁵⁸

A tanulmányban külön elemzésre került a szerződésmódosításokról és a kötelem módosulásairól készített közjegyzői okiratok szerepe az alapokirat végrehajtási záradékkal való ellátásával összefüggésben. Rögzítésre került, hogy azok tartalma nem bír relevanciával az alapokirat záradékolása körében. Ki kell azonban emelni, hogy a közokirati bizonyítóerővel rendelkező ezen jognyilatkozatoknak a végrehajtás elrendelése, illetve a fent említett elévülés vonatkozásában különös jelentősége is lehet bizonyos feltételek fennállása esetén. Ha ugyanis az Iránymutatás, illetve a Szabályzat szerinti alapokiratnak minősülő közjegyzői ügyleti okiratról a bíróság jogerős ítéletében megállapítja, hogy az valamely okból, a Kjt. 131. § (1) bekezdése alapján nem minősül közokiratnak⁵⁹ és a szerződésmódosításról, illetve a kötelem módosulásairól készített közokiratnak minősülő ügyleti okirat maradéktalanul megfelel a Kjt. 112. §-a, illetve a Vht. 23/C. §-a szerinti törvényi feltételeknek, abban az esetben ezen okirat lép az alapokirat helyébe. Az illetékesség megállapítása szempontjából ugyanis olyan okirat nem vehető figyelembe, amely nem látható el végrehajtási záradékkal. Az pedig okszerűen következik, hogy azokban az esetekben, amelyek során utóbb egy közjegyzői okiratról jogerősen megállapításra kerül, hogy az nem minősül közokiratnak, a régi Ptk. 327. § (1) bekezdése, illetve a Ptk. 6:25. § (1) bekezdése szerinti jogcselekmények alkalmasak arra, hogy az elévülést megszakítsák. A követelés jogosultja ugyanis jóhiszemű volt abban a feltevésben, hogy a korábban készült közjegyzői okirat végrehajtásának elrendelésével összefüggő végrehajtási cselekmények voltak alkalmasak arra, hogy a követelés elévülését megszakítsák.⁶⁰ Nem elvárható ugyanis olyan közjegyzői okirat végrehajtásának elrendelését kérni, amely vonatkozásában a rendelkezésre álló információk alapján az okiratot szerkesztő közjegyzőnek az illetékessége nem állapítható meg. Az illetékesség pontos megállapítása tehát komoly jogkövetkezményekkel járhat együtt, ezért a kijelölésre vonatkozó normatív rendelkezések megfelelő értelmezése és alkalmazása kiemelt jelentőséggel bír.

⁵⁸ BH2016. 144.

⁵⁹ Nem tekinthető közokiratnak az az okirat, amelyet a közjegyző a 12. §-ban, valamint a 120-129. §-ban foglaltak megsértésével vagy elmulasztásával készített. Például: Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.254/2019/5. (ÍH2020. 50.)

⁶⁰ A végrehajtási cselekmények sorában elsőként a végrehajtás elrendelésére irányuló kérelem alkalmas a követelés elévülésének a megszakítására [BH2017. 183.].

Abstracts

Kussinszky Anikó – Stánicz Péter: „Your mother will know what I want!” - But who (has the right to) decides at the end of life?

What provisions can be made as an end-of-life decision? Who can make these decisions? How should it be recorded if I want to give this power to someone else? Can I say that I do not want to die in hospital, that I would rather be at home? People have many questions about end-of-life issues, but rarely come up with answers. It is often the case that, although they have had some ideas, they do not take into account that their decision-making capacity on health issues will not always be complete and can no longer be enforced because they have failed to make valid provision for it in time.

Keywords: end-of-life decision, euthanasia, human dignity, advance directive

Pulay Flóra: Changes in the labour legislation in the scope of the employer's obligation to provide information according to Section 46 of the Labour Code

The challenges of the twentieth century, the digitization, the acceleration of life and legal relations, the social changes and the demographic developments brought to the surface expectations that had to be responded to in the field of labour law as well. The study describes the purpose of the Directive (EU) 2019/1152 on transparent and predictable working conditions in the European Union (hereinafter: Directive) and the challenges of transposition, as well as its results, furthermore presents the Hungarian labour law changes effective from January 1, 2023. The study provides insight into the changes of the employer's obligation to provide information regarding the working conditions for the employees, as well as into open practical issues, thereby contributing to employers being able to fully comply with the new legal requirements

Keywords: labour law, duty to disclose information, working conditions, EU directive 2019/1152

Selnicean László: “Vármegye”: another achievement of the historical constitution?

In Hungary, from 1 January, 2023, the name “megye”, which represented the basic territorial unit of public administration, was replaced by “vármegye”, which was used until 1949. According to the official translation both previously used “megye” and the “vármegye” are translated as “county”. The legislature traces the change back to historical traditions and the achievements of our historical constitution. According to the legislature's opinion, the county (vármegye) is an achievement of our historical constitution, while according to the case-law of the Constitutional Court, the determination should be incumbent on the latter. The question that arises that the Constitutional Court would accept the interpretation offered by the legislature regarding the distinguished role of the counties or not. In the National Avowal, which functions as

an unusual preamble, the legislature applied several important terms, but has failed to explain the term of the historical constitution, furthermore, did not provide any interpretive guidelines for it. What is the meaning of this term? And what should be considered as its achievements? The study highlights the possible reasons for the change and examines from a jurisprudential point of view what meaning the county has in the series of achievements of our historical constitution.

Keywords: acquis communautaire, historical traditions, historical constitution, achievements of the historical constitution, county.

Tóth Gábor Márton: On certain questions relating to the so-called basic notarial deed in non-contentious proceedings for ordering enforcement

In contractual relations, especially in the case of long-term legal relationships, modifying the obligations is natural. Notarial deeds are often drawn up by the parties in respect of these legal relationships. A distinction must necessarily be drawn between the various instruments in terms of jurisdiction when enforcement is sought. The Hungarian Court Enforcement Procedure Act does not provide a real solution to this conflict, so internal rules of the Hungarian Chamber of Civil Law Notaries applies in these cases. In this study, we will present a specific case and draw attention to the contradictions between the legislation and judicial practice.

Keywords: notary public, enforcement procedure, Kúria